

Verhandelingen over het regt op schorren en anderen aanwas van gronden

<https://hdl.handle.net/1874/296999>

6

VERHANDELING

OVER HET

REGT OP SCHORREN EN ANDEREN AANWAS
VAN GRONDEN.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
1215 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637
TEL. 773-709-3200

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
1215 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637
TEL. 773-709-3200

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
1215 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637
TEL. 773-709-3200

SPECIMEN JURIDICUM INAUGURALE
DE JURE ALLUVIONIS,

QUOD,

ANNUENTE SUMMO NUMINE,

EX AUCTORITATE RECTORIS MAGNIFICI

JACOBI ADOLPHI CAROLI ROVERS,

PHIL. THEOR. MAG. LITT. HUM. ET JUR. UTRIUQUE DOCT.

IN FAC. LITTERARIA PROF. ORD.

AMPLISSIMI SENATUS ACADEMICI CONSENSU

ET

NOBILISSIMAE FACULTATIS JURIDICAE DECRETO

Pro Gradu Doctoratus

SUMMISQUE

IN JURE ROMANO ET HODIERNO HONORIBUS AC PRIVILEGIIS

IN ACADEMIA RHENO-TRAJECTINA,

RITE ET LEGITIME CONSEQUENDIS,

ERUDITORUM EXAMINI SUBMITTIT

PETRUS JOHANNES GESIENUS VAN DIGGELN

Zuollanus.

A. D. X M. JUNII, A. MDCCCLXI, HORA II.

Campis,
APUD K. VAN HULST.
MDCCCLXI.

DE JURE ALIENATI

IN RE ROBERTUS ET ALII

AD HOC CAUSAM

PER HONORABLEM

JOHN GARDNER

PETRO BRADEN ET ALII

7

IN RE ROBERTUS ET ALII

VERHANDELING

OVER HET

REGT OP SCHORREN EN ANDEREN

AANWAS VAN GRONDEN

DOOR

P. J. G. VAN DIGGELEN.

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN DOCTOR IN DE
BEIDE REGTEN AAN DE UTRECHTSCHIE HOOGESCHOOL
TE VERDEDIGEN OP MAANDAG DEN 10^{den} JUNIJ
1861 DES NAMIDDAGS TE 2 URE.

KAMPEN,
K. VAN HULST.
1861.

VERBA LITTE...

DEUT OT EGHEREN BY WILHELM

JANUS VAN GELDEREN

V. A. VAN GELDEREN

STADT VAN GELDEREN

THE UNIVERSITY OF GELDEREN HAS BEEN GRANTED THE RIGHT TO PRINT THIS BOOK BY THE GOVERNMENT OF GELDEREN IN THE YEAR 1851 AND 1852

THE UNIVERSITY OF GELDEREN

1851

Van mijne Ouders.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION
455 N. 5TH ST. N.Y.C. 17
1897

Aan het einde mijner helaas! te snel vervlogen' academische loopbaan genaderd, gevoel ik behoefte U, LIEVE OUDERS! hier opentlijk een woord van hartelijken dank toe te roepen voor al het goede, dat ik van U, van kindsbeen af, heb mogen ontvangen.

Wees dan ook verzekerd, dat mijn streven zijn zal, zoo veel mogelijk aan uwe regtmatige verwachtingen te beantwoorden.

De belangstelling echter, welke mijne wetenschappelijke opleiding U steeds inboezemde, heeft U mij aan de leiding van den waardigen Rector van Zwolle's Gymnasium doen toevertrouwen. Ook U, Dr. C. H. THIEBOUT! gedenk ik nog telkens met gevoelens van achting, en meer en meer besef ik, hoeveel Gij tot mijne vorming hebt toegebracht.

Maar het is tevens met een levendig gevoel van dankbaarheid jegens alle Hoogleraren, wier onderwijs ik genoten heb, dat ik de Academie verlaat.

Voor allen wend ik mij tot U, hooggeachte Promotor, hooggeleerde VREEDE!

Ontvang dan mijnen innigen dank voor uwe lessen, en vooral voor de vele wenken, die gij mij bij het bewerken van dit proefschrift in zoo menig opzigt bereidwillig hebt gegeven.

Als in éénen adem mag ik U, Hooggeleerde Heeren ACKERSDIJK, DE GEER en FRUIN wel noemen. U allen immers was ten mijnen opzigte, en niet het minste U, Hooggeschatte DE GEER! steeds die welwillendheid eigen, zonder welke den jongeling, zoo dikwerf raad behoevende, uwe grondige kennis niet kon baten, en hij welligt afgeschrikt zou worden van alle wetenschappelijk onderzoek.

Ook aan U, Hooggeleerde Heeren der litterarische faculteit dank voor het van u genoten' onderrigt in de voorbereidende wetenschappen; daardoor toch hebt gij mij in staat gesteld met vrucht de regtswetenschap te beoefenen.

Een hartelijk vaarwel eindelijk aan U, mijne Vrienden!

Met het oog op U is het voornamelijk, dat ik mijnen academietijd te ras vervlogen noem. Gij alleen zult beseffen, hoe moeilijk mij eene scheiding van de ons allen zoo dierbare Alma Mater valt, en hoe noode ik het maatschappelijk leven intreed.

Moge de vriendschapsband, tusschen ons gesloten, en in de laatste maanden met velen uwer nog naauwer aangesnoerd, door mijne terugkeering in de Maatschappij en de daardoor gedwongene scheiding, niet verbroken worden, maar integendeel ons steeds blijven verbinden; blijven ons de vertrouwelijke dagen, aan de academie doorgebracht, hel er voor den geest zweven, en scheppen wij moed en kracht in die herinnering, waar het leven ons moeilijkheden en bezwaren in den weg legt! Vaart allen wel!!!

Siet, aenwas is een dingh dat sonder ons gevoelen,
Komt sijen uijt de zee en aen den oever spoelen,
JACOB CATE.

INLEIDING.

BEGRIIP. — BENAMING.

Zelfs bij eene oppervlakkige beschouwing van den bodem valt het reeds dadelijk in het oog, dat het land onzer inwoning aan de oppervlakte voor een groot gedeelte uit alluvio of aangeslijkten grond bestaat.

Daar het echter geheel buiten mijn bestek ligt, om eene beschrijving te geven, op welke wijze deze jongste formatie gevormd is, en nog dagelijks gevormd wordt, zal het hier voldoende zijn, te herinneren, dat de vele processen, die nog telkens over zulke nieuw aangewassen' landen gevoerd worden, genoegzaam bewijzen, van hoe veel belang het is te weten, wie daarop regt hebben.

Op de vraag nu, wat men onder aanwassen verstaan moet, geeft het Romeinsche regt 1) een zeer duidelijk antwoord: *alluvio est incrementum latens. per alluvionem id videtur adjici, quod ita paulatim adjicitur, ut intelligere non possis, quantum quoque momento temporis adjiciatur, waarbij Gaius 2) nog voegt: hoc est quod vulgo dicitur, per alluvionem id adjici videri quod ita paulatim adjicitur, ut oculos nostros fallat.* Het is juist dit langzame en onmerkbare wat de alluvio van de daarmede verwante *appulsio* onderscheidt, welke laatste dan ook niet

1) Instit. B. II. tit. 1. § 20.

2) Instit. Comm. II. § 70.

dan na de volbragte coalitio 1) in den eigendom kan worden nageetrokken.

DE GROOT 2) noemt dezen aanwas »ongemiddelt aenwerp van slyk» in tegenstelling van het »gemiddelt aenwerp», waaronder hij de eilanden begrijpt. »Aenwerp van slyk ofte aanwas» zegt hij »wierdt verstaen te geschieden wanneer de stroom ofte zee ongevoelyk yet aenbragt aen het landt.» Overigens is eene woordelijke vermelding der bepalingen, die men bij onderscheiden schrijvers 3) vindt, onnoodig, daar zij even als die in de latere codificatiën 4) slechts eene vertaling van de Romeinsche definitie bevatten.

Teregt is dan ook in alle landen en door alle tijden heen hetzelfde denkbeeld aan den aanwas gehecht, want deze van den mensch geheel onafhankelijke werking der natuur kon, al mogt soms de aard van het regt op het alzoo ontstane verschillen, toch niet door eenige wetsbepaling worden veranderd, maar moest noodwendig, zoo zij ten minste goed werd opgevat, op dezelfde wijze begrepen en bepaald worden.

Zoo beteekenen de woorden van TROTZ 5): „haec (nempe: nova incrementa) quamdiu nondum aggregere circumdata sunt,

1) De latere wetgevingen hebben hierbij wel een' bepaalden termijn vastgesteld, binnen welken de oorspronkelijke eigenaar zijne regten kan doen gelden, maar toch hetzelfde beginsel gehuldigd.

2) Inleid. tot de Holl. Rechtsg. B. II. d. 9 § 14.

3) Een enkel voorbeeld echter tot staving van het hier gezegde. Ulric Huber (Hedend. Rechtsg. B. II k. 5 § 3. »Aenwas wordt gezegt, wanneer de zee ofte rivier allenskens yets doet groeijen aen yemants landt.»

4) Zie de code civil a. 556, het Wetb. Nap. ing. v. h. Kon. Holl. a. 443 en het Burg. Wetb. a. 631.

5) Jus Agrar. Belg. foud. I pag. 248.

nostro idiomate dicuntur Schorren, Gorssen, Voorland vel buitendijks" dan ook alleen dat men verschillende benamingen van gelijke beteekenis bezigde, om het door den aanwas ontstane voorwerp aan te duiden. Ten bewijze hiervan zie men WACHTER 1), die van »Schor", (altus, eminens) „Schorstein (fumarium) afleidt, omdat dezelve boven het dak uitsteekt, en verder onder „Schoren" (eminere, prominere) van „Schor" zegt: »in derivatis dicitur, de terra quae supra aquas eminent" en in verband hiermede THYMON BOEY 2) die, zich op VAN DE WALL beroepende, meent, dat men den oorsprong van het woord Schor moet zoeken bij de Angelsaksen, in wier taal »Score" iets dat boven het water uitsteekt beteekent, waardoor men gemeenlijk het strand of den oever te kennen geeft; en dat het hiervan is overgebracht in onze moedertaal, om er Gorssen, landen die boven water liggen, door aan te duiden.

In dien zelfden zin spreken TEN KATE 3) en de oudere KILIAAN 4) van »Schorre als van eene" planities herbida, alluvione adjecta, parcius gramine virescens," en verstaat SMALLEGANGE 5) ook onder Schorren, de groen bewassen' voorlanden, die alleen bij hooge vloed overstromd worden.

DR. WESTERHOFF 6), er op wijzende, dat in Gronin-

-
- 1) Glossar. German. etc. Lips. 1773 in voce.
 - 2) Woordentolk etc. 1773 II pag. 641 in voce.
 - 3) Aenleiding tot de kennis van het verhevene deel der Nederd. sprake, 1723, II, pag. 350 onder »Scheer" en pag. 370 onder »Schor."
 - 4) Etym. Teuton. ling. curavit v. Hasselt.
 - 5) Nieuwe Cronijk van Zeeland. Midd. 1696, I, pag. 315.
 - 6) De kwelderkwestie nader toegelicht pag. 90, 91. Op pag. 48 is hij niet ongenegen het door hem medegedeelde gevoelen van den Groninger Hoogleraar VAN HALL, dat de kwelders hunnen naam ontleend zouden hebben aan het kwellen d. i. bespoelen, aan te nemen.

gen tegenwoordig de rand van den kwelder nog schoorwal of schorwal wordt genoemd, is van gevoelen, dat men ook daar in vroegere tijden die gronden, nu kwelders of kwelderlanden genaamd, met den naam van schorren heeft betiteld. Volgens dezen schrijver zijn dan ook kwelders hetzelfde als schorren en gorsingen.

Het verdient intusschen opmerking, dat hier juist het woord »Schor» en de daarmee gelijkstaande uitdrukkingen, zoo bepaald blijken een reeds aanwezig land, dat boven het water uitsteekt, te beteekenen, en niet het nog door het water bedekte bij laag getij droog vallende te kennen geven. 1)

Schorren zijn dus reeds aanwezige, boven het water uitstekende landen, die ten gevolge van de werking der natuur zijn ontstaan, en dus niet meer bij de dagelijkse ebbe of vloed drooggelaten of overstroomd worden, maar alleen, zoolang zij niet bedijkt zijn, aan hooge, dat is, buitengewone vloedden bloot staan. 2)

Om nu met eenigen grond te kunnen oordeelen, wie of bij het ontstaan van zoodanige gronden daartoe gerechtigd is, zal het noodig zijn, eerst een historisch onderzoek naar den aard van dit regt in de gewesten, die oudtijds hier onafhankelijk van elkander bestonden, in te stellen.

Immers ten gevolge der verschillende staatsregelingen werd bij ons het regt op den aanwas uit zeer verschillende standpunten beschouwd, en zal hiervan het noodwendig gevolg zijn, dat de oever, aan welks eigendom thans het regt van aanwas verbonden is, nu

1) Du Cange: Gloss. mediae et infimae latinitatis in voce »Utdiens.»

2) Smallegange t. a. p.

eens van den Staat, dan eens in handen van bijzondere personen of gemeenschappen zal zijn.

Waarom wij vooraf eene korte beschouwing van het Romeinsche regt geven, zal wel geene nadere verklaring behoeven.

EERSTE HOOFDSTUK.

ROMEINSCH-REGT.

Volgens het alleroudste regt was het geheele grondgebied van den Staat Staatseigendom, *Ager publicus*, slechts de *possessio* en *usus* der landen werden aan de Romeinsche burgers, zoolang de Staat zijne concessie niet terugnam, overgelaten. 1)

Later vormde zich vrijelijk het *private dominium ex jure Quiritium* op landen, die, door toewijzing (*ager assignatus*) of door verkoop (*ager quaestorius*) van den *ager publicus* afgescheiden, als *privaat eigendom* aan enkele burgers werden uitgegeven. 2) In beide gevallen werd deze eigendom ook als van den Staat afgeleid beschouwd, en werden de landen door de *Finitores* 5) volgens de met het *jus sacrum* zamenhangende regels hunner kunst 4) uitgemeten en door bepaalde grensteekenen (in den beginne zeer eenvoudige later op kunstige wijze gevormde grensteenen) afgepaald. De handeling eener zoodanige uitme-

1) Niebuhr, *Röm. Gesch.* 2^e Aufl. pag. 158, Puchta *Curs. der Inst.* I § 40, II § 223 cc. en vele anderen.

2) *Sicculus Flaccus*, de cond. agrar. Ed. Lachm. pag. 136, 151, 152, 154.

3) Vroeger de *Angurs*, later de *Agrimensores*.

4) *Frontinus de limitib.* Ed. Lachm. pag. 27: *Limitum prima origo, sicut Varro descripsit, a disciplina Etrusca, quod aruspices orbem terrarum in duas partes diviserunt, etc.*

ting, waarbij een stuk gronds door daarover getrokken, regthoekig op elkander staande lijnen van het Zuiden naar het Noorden (*cardines*) en van het Oosten naar het Westen (*decumani*) in centuriën, welke de gedaante van even groote vierhoeken (nam. van 200 jugera) hadden, gedeeld werd, heet *limitatio* en de alzoo gedeelde akker ager *limitatus* 1). *Festus: i. v. Limitatus ager est in centurias dimensus.*

Er was dus een tijd, dat ager *privatus* en ager *limitatus* gelijkbeteekenend waren, hetgeen echter later veranderde, toen in de provinciën en in Italie veel privaat land, dat zulks noch door toewijzing, noch door verkoop van den Staat geworden was, ontstond 2). Deze landen nu, die hunne grenzen in natuurlijke teekenen, als bergen, beeken, stroomen, rotsen, boomen, wouden, hellingen, engten, enz. vonden, waren niet gelimiteerd en heeten *agri arcifinii*; *Isidor. Or. XV. 13. Arcifinius ager dictus est, quia certis linearum mensuris [non] continetur, sed arcantur fines ejus objectu fluminum, montium, arborum, cet.*

Hoewel het nu uit het algemeene begrip van eigendom volgt, dat hetgeen door de organische krachten onzer zaak is voortgebracht, van zelf in onzen eigendom komt als eene *accessio* 3) dier zaak, is het toch zeer goed te verklaren, dat de uitbreiding, hieraan door de Romeinsche

1) *Hyginus de limitib. constituendis. Ed. Lachm. pag. 186, 199.*

2) *Vergel. o. a. Puchta, ll. II § 223 g. g.*

3) De Romeinen kenden het woord *accessio* in de beteekenis van eigendoms verkrijging niet, maar drukten er zoo als hier het nevenbestand-deel (tegenwoordig *accessorium* genaamd) mede uit, dat in het algemeen het juridische lot van de hoofdzaak (*principale*) deelt, en bijzonder ook in haren eigendom wordt aangetrokken.

regtsinstituten gegeven, dat nam. hetgeen langzamerhand en ongemerkt door den stroom aan een land wordt aangeworpen *jure alluvionis* aan den eigenaar van dat land toekomt, is beperkt tot de *agri arcifiniï*. 1) De grootte toch der *agri limitati* was door de in de openbare kadastralijsten en kaarten opgeteekende getallen der centuriën eens voor altijd bepaald, en deze lijsten en kaarten, soms op brons gegroefd, werden in openbare nam. Keizerlijke archieven bewaard. *SICCULUS FLACCUS* 2): *Quidam formas in aere sculpsērunt; id est in aeris tabulis scripserunt hi tamen quidquid instituerunt curandum erit ut fide aestimetur, ne quis voluntario finem proferat. illa tantum fides videatur quae aereis tabulis manifesta est. quod si quis contradicat, sanctuarium Caesaris respici solet, omnium enim agrorum et divisorum et assignatorum formas sed et divisionem et commentarios et principatus in sanctuario habet, qualescunque enim formae fuerint, si ambigatur de earum fide, ad sanctuarium principis revertendum erit.*

Deze eenmaal zoo vastgestelde limitatie werd dan ook niet aan de toevallige inwerking der natuur prijs gegeven; maar aan het *jus alluvionis* bij *agri limitati* zijne aanwending ontzegd. L. 16 Dig. de acq. rer. dom. (41.1) *FLORENTINUS*: *In agris limitatis jus alluvionis locum non habere constat, idque et Divus Pius constituit.*

Daar echter bij *agri arcifiniï* de grenzen in den regel door de natuur aangewezen waren, stond ook niets hunne verandering door de natuur in den weg; maar vond het *jus alluvionis* bij landen, welker grenzen door een' openbaren stroom bepaald werden, zijne volle toepassing. Inst.

1) Karl Sell, Röm. Lehre der dinglichen Rechte I § 69 in fine.

2) De condit. agror. Ed. Lachm. pag. 154.

B. II. l. 1. § 20. Praeterea quod per alluvionem agro tuo flumen adjecit, jure gentium 1) tibi acquiritur. Wel is waar, was het gebruik van den oever publiek; maar de eigendom privaat 2) en hield de bedding der rivier, welke slechts om der wille van den stroom publiek was, door eene geheele of gedeeltelijke ontblooting derzelve op, dit te zijn 3), en verviel, daar het volk er geen gebruik meer van maakte, aan den naastliggenden.

Hier stelt dus de aanspoeling eene dadelijke natrekking daar, omdat zij zoo langzaam geschiedt, dat men niet kan onderscheiden, hoeveel ieder oogenblik aanwast. 4)

Meeren of vijvers, ofschoon zij somtijds wassen en dan weer uitdroogen, behouden hunne oorspronkelijke grenzen en het regt van alluvie is bij deze niet van toepassing. 5) Zet dus b. v. een vijver langzamerhand aan de eene zijde land aan, dan verwerven de eigenaars van de aan den vijver grenzende erven de allengskens aangespoelde landstrook niet, maar zij verblijft aan den eigenaar van den vijver.

Geheel willekeurig wil SCHMID 6) ook bij meeren en

1) De acquisitiones civiles et naturales zijn bij Justinianus slechts namen van eene historische waarde. Lex Unica Cod. de nud. jur. Quirit. toll.

2) Inst. II. l. § 4. l. 5. D. (1.8. l. 1 § 5. D. (43.12) l. 30. § 1. D. (41.1) l. 3 § 1 D. (43.12): Ripa ea putatur, quae plenissimum flumen continet.

3) Aldus laat zich de gedachtenloop van Gajus l. 7. pr. § 1 D. (41.1) verklaren.

4) Pagenstecher: die Röm. Lehre vom Eigenthum II vierter Titel § 2, 3.

5) Lex 12 pr. D. (41.1.)

6) Handb. des gem. Deutsch. bürg. R's. I. 124. men; vergelijkte hiermede Sell II. § 67 in not.

vijvers het regt van alluvie toegepast hebben, omdat CALISTRATUS 1) van het denkbeeld schijnt uit te gaan, dat bij meeren en vijvers alluvio onmogelijk is. Dit toch is inderdaad niet zoo. Genoemde schrijver trekt de mogelijkheid van alluvio niet in twijfel, maar zegt meeren en vijvers hebben bepaalde grenzen, en valt dus met SCHMID's veronderstelling ook zijn daaruit getrokken gevolg. En hiermede komt het mij voor, dat de wel eens bevestigend beantwoorde vraag of het jus alluvionis ook plaats grijpt bij private wateren, wier bodem in privaat eigendom is, in een naauw verband staat. Ook deze hebben hunne bepaalde grenzen, en de bodem verandert zijne eigenschap niet door de voor den naastgelanden onverschillige omstandigheid, dat het water dien niet meer bedekt 2). Bij openbare stroomen is de bodem, zoolang het water er overgaat, aan de aangrenzende gronden, welker voortzetting hij bij ongelimiteerde landen voorstelt, onttrokken 3), waar echter bij private wateren, welker bodem privaat eigendom is, geene sprake van kan zijn, omdat hier de gronden der naburige eigenaars zich niet uitstrekken tot aan het water, maar tot aan den eigendom van hunnen buurman.

Nu bevat wel de opmerking van GESTERDING 4) dat, als van het regt van alluvie wordt gehandeld, slechts van stroomen (flumina) sprake is, veel waars 5), maar zelf

1) In leg. 12 cit: Lacus et stagna, licet interdum crescant, interdum exarescant, suos tamen terminos retinent, ideoque in his jus alluvionis non agnoscitur.

2) Pagenstecher l. l. § 2.

3) Puchta l. l. II. § 242. bb.

4) Arch. ftr die civil. Praxis III pag. 98.

5) Men zie behalve de reeds aangehaalde plaatsen o. a. lex 56 pr. D. (41.1) ... flumen, si alluvionis jus habet; en vele anderen.

geeft hij toe, dat de Romeinen onder die uitdrukking bij voorkeur een groot vlietend water en dus een' openbaren stroom hebben verstaan, en zijn beroep op de natuurlijkheid der zaak, zoodat slechts de volledigheid van het systeem eene uitdrukkelijke vermelding zou vorderen, is boven genoegzaam gebleken, onjuist te zijn. Met meer grond zou hij zich hebben kunnen beroepen op de *lex 1 § 2, 3 Dig. (43.12.) 1*), waar duidelijk blijkt, dat onder de generieke term »flumen» zoowel private als publieke wateren worden begrepen, en dus het *jus alluvionis*, waarbij altijd slechts van »flumen» wordt gesproken, van algemeene toepassing zoude zijn.

Daar volgens het Romeinsche regt evenzeer de eilanden verkregen worden door de naastgelanden, beweren alle, mij althans bekende schrijvers, dat hier een voorschrift omtrent het onderzoek, wanueer men eene plaats als zoodanig moet beschouwen, overbodig zoude zijn, en het belang, dat zulks in het latere, b. v. Geldersche waterregt had, zou missen.

Men heeft echter over het hoofd gezien, dat de eigendom niet het eenige is, waarop men moet letten; ware dit toch het geval, dan zou in het Romeinsche regt geene leemte zijn aan te wijzen, want het kon den verkrijger, die in beide gevallen dezelfde persoon was, zeker baten noch schaden, of hij dezelfde zaak onder den naam van aanwas of eiland verkreeg.

Nu echter het vruchtgebruik van de alluvie den vrucht-

1) Item fluminum quaedam sunt perennia, quaedam torrentia; perenne est, quod semper fluat, ἄεινναος (perennis), torrens, ὁ χειμῶν ἄρρεος (hyeme fluens). Fluminum quaedam publica sunt, quaedam non; publicum flumen esse Cassius definit, quod perenne sit; haec sententia Cassii quam et Celsus probat, videtur esse probabilis.

gebruiker toegekend, maar hem dat van een eiland in tegendeel ontzegd wordt 1), zal ook, hoewel dan onder een' anderen vorm, zich in het Romeinsche regt hetzelfde geschil kunnen voordoen, als velerwege in het latere Germaansche, en zou dus ook hier een vaste regel wenschelijk geweest zijn.

Eindelijk nog is het niet genoeg, om landen voor gelimiteerde te houden, dat zij door eenen openbaren weg van den stroom zijn gescheiden. Dit toch verhindert de toepassing van het jus alluvionis niet, maar de weg kan echter ook niet, als de vloed alles inneemt, en later weder terugtrekt, zelf een voorwerp van alluvie zijn, en is dus, niet vatbaar voor privaatrecht zijnde, zelf zoo actief als passief onvatbaar voor aanwas. 2)

1) Lex 9 § 4 D. (7,1) Ulpianus: Et placuit, alluvionis quoque usumfructum ad fructuarium pertinere. Sed si insula juxta fundum in flumine nata sit, ejus usumfructum ad fructuarium non pertinere, Pegasus scribit, licet proprietati accedat; esse enim veluti proprium fundum, cujus ususfructus ad te non pertineat. Vergelijk nog lex 16 pr. D. (20,1): Si fundus hypothecae datus sit, deinde alluvione major factus, totus obligabitur, waarbij zich dus dezelfde moeijelijkheid zal kunnen voordoen.

2) Lex 38 D. (41,1) waar een sterk sprekend voorbeeld wordt gegeven.

TWEEDE HOOFDSTUK.

VOORMALIG REGT IN NEDERLAND.

§ 1.

Sommige schrijvers 1) hebben gemeend, dat de Graven van Holland als Grondheeren of bezitters van het territoir gerechtigd waren tot alle openbare stroomen en rivieren, en bij gevolg tot de oevers, uitgorsen, uiterwaarden, enz. terwijl andere 2) zich met DE GROOT 3) op een geheel ander standpunt plaatsende, beweren, dat de Staten hun die domeinen, quasi laborum praemia, hebben toegelegd.

Wat hier ook van zijn moge, hier is het genoeg te vermelden, dat de Heer van den lande het gezag over de groote stroomen had. Hij gaf vrijgeleide, hief tollenen en bruggelden, beschikte over het aanleggen van overvaarten of veren, en langzamerhand schijnt zich het denkbeeld gevormd te hebben, dat de rivieren zelve de eigendom 4) van den landshcer waren, en dat dus de aanwassen en opkomende eilanden tot zijne domeinen behoorden.

Wij zien dan ook, dat het in de vroegste tijden bij de Graven reeds de gewoonte was, om zulke landen, gemeenlijk schorren, uitgorsen, uiterdijken of nieuwe landen

1) Kloit, Hist. der Holl. Staatsreg. D. IV, pag. 426—429, 439, en Primae lineae etc. Cap. XV.

2) P. Bort. Tract. van de Dom. v. Holl. D. I. 5—9.

3) De jure belli ac pacis L. II cap. VIII: 9.

4) Overeenkomstig het Germaansche leenregt. Libri feud. Lib. II, tit. 76.

genaamd, telkens onder voorbehoud van tienden of andere voordeelen, ter bedijking uit te geven. Zoo gaf b. v. Graaf Floris in 1250, al het land, Weich genaamd, tusschen Odonthem en Sweede, buiten den dijk van Putthem en Grotthem aan Nicolaas Persyn van Haarlem en Willem van Egmond, met magt, om het ter bedijking te kunnen uitgeven. 1)

Toen nu ook Zeeland Bewester-Schelde, dat in 1007 door Hendrik II aan Boudewijn IV, Graaf van Vlaanderen te leen was gegeven, in 1256 door Margaretha van Vlaanderen aan Floris den Voogd in leen was afgestaan 2), met al de jurisdictiën, regten en inkomsten, welke de Graven van Vlaanderen aldaar geoefend en gehad hadden, gaf hij kort daarop wetten en keuren aan het platte land van Zeeland tusschen Bornisse en Heydenezee 3) in welke wij gewag vinden gemaakt van „aenboerden” 4), en hoewel hier den naastgelande nog een weg opengelaten wordt, om zich den aanwas aan zijn land tegen een' bepaalden prijs en binnen een' bepaalden termijn toe te eigenen, schijnt hij toch in den regel hiertoe niet gerechtigd te zijn geweest, en vele gift- of koopbrieven 5) bewijzen, dat ook in Zee-

1) van Mieris Groot Charterb. I. 206.

2) Pieter Paulus, *Diss. de origine, progressu et solutione nexus feudalis Flandriam inter et Zeelandiam*. Leiden 1775.

3) Dat is aan geheel Zeeland. Zie omtrent de vroegere grenzen van Zeeland, en de aanspraken van de Hertogen van Brabant op Beooster-schelde, waarover in 1200 werd getransigeerd v. Pestel *comm. de rep. bat.* III 809, e. v. ed. 1795.

4) v. Mieris I. 314. Zie aldaar art. 76.

5) v. Mieris II, 249, 344, 368, 381, 386, 814, 818, 852. III. 102; 126, 220, 238, 243, 249, 275, 291, 351, 408, 442, 474, 517—518, 557, 558, 623, 733, IV. 92, 129, 156, 169, 194, 197, 225, 479, 569, 988 en vele anderen.

land de Graaf sedert dien tijd meestal als eigenaar der aanwassen werd beschouwd.

Ook hier zal een enkel voorbeeld voldoende zijn tot opheldering: Hertog Albrecht verkocht den 28 Mei 1374 op zekere voorwaarden een gors of slijk in Zeeland aan Willem den Hont 1), en hij zou dit zeker niet kunnen gedaan hebben, indien zulks niet tot zijne domeinen had behoord.

Doch de Graven waren er ook op bedacht, om door gunsten en tot belooning van gedane diensten de voornamesten van den lande naauwer aan zich te verbinden. Zij stonden dan onder den naam van Hooge- of Ambachts-Heerlijkheden eenige hunner regten af, die dan door die begiftigden genoten werden, en wij lezen bij DE GROOT 2), dat over het regt van aanwas niet zelden twisten ontstonden tusschen den Graaf en hen, die eene lage jurisdictie hadden bekomen, er echter bijvoegende, dat in Zeeland de Ambachts-Heeren, begiftigd met eene „universitas agrorum, salvo ejus, quod privatis competit”, dit regt ongetwijfeld hadden, omdat zij dan gerekend werden dezelfde regten te hebben als vroeger het volk of de Graaf.

Bij den Hove van Holland werd dit in het jaar 1561 ook aldus begrepen 3), toen zich de Ambachts-Heeren van Beooster-Scheide verzetteden tegen den Rentmeester, die van wege de Rekenkamer in last had, een' ontvang te maken van al de Gorsen, die Ambachts-Heeren bezaten.

BORT 4), zich op DE GROOT beroepende, komt m. i. door

1) v. Mieris III, 291.

2) De jure belli ac pacis lib. II Cap. VIII n°. 15. l. 2. v. Mieris III. 119.

3) Men zie o. a. Simon van Leeuwen Cens. forens. L. II Cap. IV § 18.

4) Tract. van de Dom. v. Holl. D. V. 33—35.

cene verkeerde opvatting tot een' ongerijmde leer. Hij stelt voorop, dat DE GROOT t. a. p. onderscheid maakt tusschen Holland en Zeeland, en zegt dan dat in dit laatste geweest onder Ambachtsgevolg, schoon de verly-brieven dit niet meébragten, ook de aanwas moest begrepen worden, omdat de Ambachts-Heeren verstaan werden »universitatem agrorum accepisse." Maar dit juist leert DE GROOT niet. Hij zegt in tegendeel: »In imperii sola concessione fluvialia incrementa non inesse satis apertum est. Sed notandum est, horum vasallorum nonnullos cum illo definito imperio simul accepisse agrorum universitatem. Et hoc casu dubium non est quin vassalli jus habeant quod populi et Principis fuit." Als hij nu, zooals werkelijk het geval is, hierna, bij wijze van voorbeeld zegt, dat het in Zeeland wel voorkwam, dat den Ambachts-Heer zoodanige »universitas agrorum" was toegekend, en hij dus regt had op de aanwassen, kunnen wij dan met een' schrijver, die geene andere bronnen opgeeft, aannemen, dat alle Ambachts-Heeren daartoe, zonder eenige vermelding in Verly-brieven, geregtigd waren, omdat zij gerekend werden, zoodanige universitas gekregen te hebben? Geenszins! Het moest blijken, dat hun óf dit regt bijzonder was toegestaan, óf dat zij eene »universitas agrorum" hadden verkregen; „alioquin horum adversus Principem mala est causa" zegt SCHORER in zijne aantekeningen 1) op de Inleiding van HUGO DE GROOT. Ook de vertaling van DE GROOT's werk 2) door BARBEYRAC schijnt voor dit mijn gevoelen te pleiten, hier toch lezen wij: *c' est ainsi que nous voyons en Zélande des Vassaux même d'entre eux*

1) B. II. D. 9 § 24.

2) De jure belli ac pacis l. 1.

qui etablissent des Juges seulement pour le civil paier néanmoins les impôts pour toute l'etendue de leurs Terres généralement etc. On ne conteste point les Alluvions à de tels Vassaux.

Zeker is het dus wel, dat er ook Ambachten in Zeeland werden gevonden, die het jus alluvionis niet hadden, nu blijft mij slechts over, aan te toonen, dat dit niet het gevolg is van een stellig voorbehoud door den Graaf gemaakt, maar eenvoudig, omdat hij het óf niet uitdrukkelijk heeft afgestaan, óf zich stilzwijgend het dominium majus of jus regium heeft voorbehouden. En niets is gemakkelijker.

In dezelfde Zeeuwsche keur, waarvan wij reeds boven melding maakten, staat duidelijk in het hoofdstuk van „aenboerden“: „Een ghemet lants sal men coopen buten den Ambochte I liber“, en dat dit eene kleine eeuw later nog gold blijkt o. a. hieruit, dat toen in 1351 Graaf Willem 1) aan die van Zwijndrecht had bevolen, daar alles naar de Zeeuwsche keuren te beregten, hij hem in 1352 onder meer andere instellingen afzonderlijk het voorregt toekende, dat „alle uytdycken an 't land den ambocht“ zouden volgen. 2)

Daarenboven maken eene menigte giftbrieven bijzondere melding van den aanwas, die den leenman wordt toegelegd, zooals die, waarbij Hertog Albrecht in het jaar 1368 het Ambacht van St. Maartensdijk verkoopt aan den Heer Vrank van Borssele, wien als ambacht-gevolg de helft van de uiterdijken werd toegelegd 3).

1) v. Mieris II. 511.

2) v. Mieris II. 534.

3) v. Mieris III. 283.

Het stilzwijgen door de Groot omtrent Holland bewaard, kan ons trouwens niet leiden tot de gevolgtrekking, dat geen Ambachts-Heer daar het regt van aanwas zou hebben. In tegendeel — en dit erkent Bort zelfs — kon het hem ook daar toegestaan worden, en heeft dit ook werkelijk plaats gehad, b. v. met sommige van hen, wier Heerlijkheden zich langs den Maas- of IJsselkant uitstrekken. 1)

In het algemeen heeft dus de Ambachts-Heer geen regt van aanwas; maar — is het hem bij eenigen, hetzij dan bijzonderen of algemeenen titel toegestaan, dan zijn ook de bedijkte gronden allodiaal; de onbedijkte echter worden als een gevolg van het leen, waaraan zij vast zijn, beschouwd 2).

Maar die vergunning werd altijd verstaan, salvo jure tertii gegeven te zijn, d. i. de Graaf vermogt door deze verly-brieven niet meer over te dragen, dan hij zelf had. Even als anderen kon ook den naastgelande dit regt zijn afgestaan, en wanneer hem geene andere grenzen waren aangewezen, dan de stroom zelf schijnt dit zelfs te moeten verondersteld worden 3). Het is dan ook op dien grond, dat in het jaar 1625 door VAN PEENE in een toen aanhangig geding voor den Hove van Holland geadviseerd werd, niet verder te procederen, want, ofschoon het be-
wezen was, dat de door Keizer Karel V in 1523 aan Vincent Kornelisz. overgedragen regten op de aanwassen in het Ambacht van West-Barendrecht op den toenmaligen eischer waren overgegaan, hadden toch de Ingelanden

1) Van Zurck Cod. Bat. in voce "aenwas" § V n°. 1 b.

2) Zie hieromtrent Bort Tract. van het Holl. leenregt III: Vrage en Holl. Cons. 2de dl. c. 26, waar tevens de redenen worden opgegeven.

3) De Groot: de jure belli ac pacis II. 8. § 12.

van West-Barendland reeds in 1527 hunne binnenlanden met den aanwas verkocht, zonder dat gemelde Vincent zich daar tegen had verzet, omdat hun eertijds die landen tot den stroom toe waren gegeven. 1)

Hier echter, waar zich de belangrijke vraag opdoet, wanneer partikulieren tot den aanwas gerechtigd waren, wil ik mij niet tot een enkel voorbeeld bepalen, maar trachten, voor zoo ver zulks in den chaos van onze oude regten mogelijk is, het naauwkeurig te onderzoeken.

Wij vinden dan reeds dadelijk de onderscheiding van de Romeinen, in agros arcifinios en limitatos 2) terug, en bij deze laatsten verklaren alle schrijvers, dat de aanwas de Graaflijkheid toekomt. Hieromtrent schijnt nooit de minste twijfel bestaan te hebben, en in verband met het gezegde omtrent de stroomen en rivieren bij ons, komt mij zulks ook onbetwistbaar voor.

Maar mogen wij nu a contrario ook zeggen, dat bij ongelimiteerde landen de aanwas ten voordeele van den naastgelande komt? Ik geloof, ja! 3)

DE GROOT 4) toch, het door hem zoo eigenaardig genoemde „ongemiddelt aanwerp van slyk” behandelende, begint wel is waar met te zeggen, dat het vrij onzeker is, wat hieromtrent voor regt moet worden gehouden, maar hij laat er dadelijk een aantal voorbeelden op volgen, dat de aanwas ten voordeele der ingelanden kwam, en

1) Holl. Cons. 5de Deel Cons. 199. Om dezelfde redenen is den Ingelanden van St. Aagteindijk den aanwas voor hunne landen bij Sententie van den Hove van Holland door den Hoogen Raad bevestigd op 22 Dec. 1594, toegewezen.

2) De Groot noemt deze landen op zekere roetalen uitgegeven.

3) Zie Voet Comm. ad. Pand. 41.1. § 15.

4) Inleid. enz. B, II dl. 9, § 18—26.

eindigt dan met het reeds gemelde gevoelen over gelieeerde landen. 1)

Nu valt het niet te ontkennen, dat men bij eene oppervlakkige lezing ligt tot de meening kan komen, dat hij in onzekerheid verkeerde omtrent het regt bij ongelimiteerde landen, maar men mag aannemen, dat hij eerst eenvoudig heeft willen zeggen, dat het in het algemeen niet a priori kan beslist worden, of de naastgelanden het jus alluvionis hebben, om vervolgens er den regel, dat zulks bij ongelimiteerde landen het geval is, onder verstaande 2) een aantal voorbeelden van dit laatste te geven. Alleen bij een naauwkeurig onderzoek zijner titels zal men met zekerheid kunnen zeggen, hoever zich zijne regten uitstrekken, maar dan ook is het niet meer onzeker, en zal men met inachtneming van bovengenoemde regelen niet kunnen twijfelen. Zijne woorden slaan dus op de groote verscheidenheid der titels, geenszins op het onzekere van het regt. 5)

En hiermede komt ook het Placaat van den 22sten Mei 1559 geheel overeen, dat het verbod bevat, om aanwassen te aanvaarden, zonder eerst den titel aan de Rekenkamer getoond en consent te hebben. 4)

1) Zoo ook Bort t. a. p. Deze gedachtenloop bij onze Oud-Hollandsehe regtsgeleerden heeft niets vreemds, maar is geheel in overeenstemming met het Romeinsche regt, waarvan zij doortrokken waren. En niemand zal toch wel aan het jus alluvionis bij agros arcifluvios twijfelen!

2) Dergelijke uitlatingen zijn de Groot niet vreemd; zoo verwijst hij b. v. in zijn werk de jure belli ac pacis II. 8. 14. naar een verschil in het verkrijgen van eilanden en alluvio, dat hij niet heeft uitgedrukt; maar even als hier uit het verband kan opgemaakt worden.

3) Simon van Leeuwen Censura Forensis L. II. C. IV. 12.

4) Groot Plac. boek II. p. 2084. Dit Placaat, schoon ook sprekende van de rivier, heeft meer bijzonder hen op het oog, die, bewerende

Dat die titel ook hierin kon bestaan, dat het land tot den stroom toe, aan den eigenaar behoorde, zal wel niemand ontkennen; want anders zou men tot het dwaze resultaat komen, dat een land, hoewel ongelimiteerd, toch op zekere roetalen was uitgegeven. Vat men het anders op, men zou DE GROOT eene grove inconsequentie in den mond leggen; want zoodra hij van gelimiteerde landen sprak, heeft hij natuurlijk de ongelimiteerde daar tegenovergesteld, die hij zelf verklaart het jus alivionis, non ex jure peculiari principis sed ex agri qualitate 1) te hebben, en zelfs zoo ver gaat, dat hij niet aarzelt, om den aanwas in een' verkoop te begrijpen, zelfs wanneer een maat genoemd, maar niet »ad mensuram» verkocht is.

Wel is waar is SIMON VAN GROENEWEGEN 2) het gevoelen toegedaan, dat de Spaansche Koning zich alle aanwassen had toegeëigend, en men dus eenen bijzonderen titel moest hebben om hierop zijn regt te doen gelden, maar VOET 3) heeft, er tevens op wijzende, dat hetzelfde beginsel in het Placaat van Prins Maurits van 24 Jan. 1591 4) op den voorgrond stond, op goede gronden aangetoond, dat dit slechts op gelimiteerde landen sloeg.

Het zou intusschen van weinig belang zijn, deze regels te kunnen vaststellen, indien de geschiedenis ons niet

dat hunne ouders daar geland waren geweest, zich van de weder opkomende landen in den verdronken Waard bij Dordrecht meester maakten.

1) De Groot: de jure belli ac pacis. L. II C. 8 § 12 & 15.

2) De legib. abrog. ad. § 20 Inst. de rer. div.

3) Comm. ad Pand. 41.1 § 15.

4) Groot Plac. boek I p. 1252. Dit Placaat spreekt in het algemeen van wateren, maar beoogt meer bijzonder de aanwassen in de Schermer en Beemster.

leerde, dat velerwege, en ook zelfs daar, waar de aanwas anders tot de dominiale regten behoorde, de landen niet gelimiteerd waren, en dit regt dus verbonden was met den eigendom der oeverlanden.

Niet alleen toch dat de Graven reeds zeer vroeg den aanwas hebben afgestaan aan particulieren 1) maar het schijnt zelfs, dat in sommige streken hun dit regt buitendien reeds toekwam; b. v. de ingelanden aan den Maas- en IJsselkant, zegt DE GROOT 2) waren, toen reeds eenige eeuwen geleden, daartoe geregtigd verklaard, omdat in de pachtbrieven (*literae mancipationum*) en 's lands rekeningen (*libri censuales*) steeds gezegd was, dat zij zich tot den stroom uitstrekten.

Dat dit ook in Zeeland het geval was, wordt zelfs niet ontkend door hen, die beweren, dat de aanwas daar als Ambachtsgevolg den Ambachts-Heer toekwam. Integendeel zij verklaren, dat dit slechts plaats had, ten ware particulieren op zulke aanwassen aanspraak hadden en erkennen dus daardoor hunne regten. 3)

En geheel hiermee overeenkomstig zijn dan ook vele vonnissen geveld. Zoo werd b. v. de aanwas van de landen van Strijen of Bonaventura den ingeërften bij Sententie van het Hof van Holland van 29 Julij 1580 toegevoezen, en de ingelanden van St. Aegtendijk zagen zich den 22 Dec. 1594 door den Hoogen Raad bevestigd in de bij

1) Van Mieris, Groot Charterb. D. I. pag. 249. Hier wordt reeds in 1248 eene schorre met den aanwas verkocht door particulieren, die bekennen dit van den Graaf gekregen te hebben. Zie pag. 257.

2) Inleid. enz. B. II D. 9. § 19. en de *jure belli ac pacis* II. 3. 12.

3) Bort. Tractaat van de Leenen 12.3 en van Zurek Codex Batavus t. a. p. § IV, waar de Informatiën van Zeeuwsche Regtsgeleerden, 20 Aug. 1564, aangehaald worden.

Sententie van voornoemd Hof reeds erkende regten op den aanwas voor hunne landen, behoudens de Graaflijkheid het regt de nog bedekte gronden te mogen afpalen.

Ik heb boven aangemerkt, dat het in de vroegste tijden bij de Graven de gewoonte was, om zich bij uitgifte van Schorren, enz. tienden en andere regten voor te behouden. Om echter de bedijkers, die moesten beginnen met zich groote onkosten te getroosten, eenigszins te gemoed te komen, werd hun hiervan gewoonlijk gedurende eenigen tijd vrijdom verleend, en zulks in het slot der brieven vermeld.

Als voorbeeld deel ik hier de clausule mede van een' brief, waarbij Hertog Albrecht van Beijeren Nieuwhelvoeterland buiten den Nieuwenhoorn op den 4den Febr. 1594 ter bedijking heeft uitgegeven: 1) » Voort soo sullen wij » hebben van de tienden de elfde schoof, van den lamthiende » dat thiende lam, ende van elken gemeten lands ses pen- » ningen 'sjaers, al soo verre, als den lantluiden, toebe- » hoort van haer selfs lande, alle jaer te betalen tusschen » St. Martijns-misse ende Kers-avond: ende om deze voorsz. » ses penningen 'sjaers, sal dit voorsz. land quyte wezen, » van allen jaerschote, ende met dezen voorsz. koste soo » sal dit voorsz. land quyte wezen van alle diensten, » ende jaerschote, seven jaer langh, nae dat men daer » mette ploegh inkomt, ende 't ende de seven jaeren voorsz. » sullen sy ons dienen ter heervaert, al sooverre, als die » van der Heerschappen van Voorne dienen."

Op die wijze was dus tevens de Graaf en de Graaflijkheid gebaat. Zonder eenige kosten kreeg hij inkomsten van landen, die, zoo ze onbedijkt bleven, ongeschikt voor

1) van Mieris III. p. 623.

bebouwing waren, en dus bijna geene waarde hadden, en was alzoo de uitgifte van schorren een der middelen, om zijn' door schenkingen, als anderzins dikwijls uitgeputte kas eenigermate te herstellen.

De schot en heervaartgelden waren, de persoonlijk te praesteren dienstverrigtingen vervangende, oorspronkelijk op den persoon drukkende, van waar zij, die dezelve moesten opbrengen, »schotboortige" en »schotbare luiden" genoemd werden. Toen nu door de Graven aan de Steden, die op hunnen grond gelegen waren, op onderscheidene tijden en bij verschillende keuren geheel of gedeeltelijk vrijdom van beden, schot en hofdiensten gegeven werd, zooals o. a. blijkt uit de door Graaf Willem in 1246 aan die van Delft verleende keuren, duurde het niet lang of de dus begunstigde plaatsen namen zeer in welvaart toe. Vele onvrijen toch in die verleende voorregten willende declen, begaven zich daarheen, en maakten zich, wanneer zij daar een jaar en zes weken waren geweest, schotvrij. De Graven echter namen, om deze ontduiking voor de toekomst te keer te gaan, hunne maatregelen, en verklaarden het schot, oorspronkelijk aan den persoon verbonden, als ook aan de landen gehecht, zoodat voortaan een schotvrije door geboorte, uithoofde van het land dat hij bezat, schot moest opbrengen. Zoo bepaalde Graaf Jan in het jaar 1300, dat al het land, dat in de Parochie te Hasaerts-woude toen ter tijd schotbaar was, zulks blijven zou al kwam het ook in handen van een' onschotbaren 1).

Ook bij het uitgeven van schorren behielden zij zich in dien zin het schot voor. Zoo gaf Hertog Albrecht in het jaar 1369 aan den Heer Vrank van Borselen, Heer

1) van Mieris D. II. p. 10. Zie ook D. III p. 302.

van St. Maartensdijk, de Gorsen noordwaarts van zijne Heerlijkheid liggende ter bedijking, zeven jaren vrij van schot. 1)

Dit alles was trouwens op geen' vasten voet geregeld, maar in ieder bijzonder geval werd telkens bij de uitgifte van te bedijken landen bepaald, hoedanige en hoe groote lasten zij zouden opbrengen, hetwelk nog blijkbaar is uit de Octroijen van bedijking in het laatst der 16de eeuw, waar soms van vijftig tot zestig jaren vrijdom van eenige lasten wordt toegekend. 2)

Reeds vroeg echter waren de Staten er op bedacht om deze landen in evenredigheid met hunne huurwaarde en grootte in de Verpondingen te doen deelen, en bij voorkomende gelegenheden werden dan ook Commissarissen gezonden, om dit alles op te nemen. 3) Van ouds was wel het middel van Verponding toegestaan geweest, maar bij gemis aan een' vasten regel drukten de lasten zeer ongelijk. Dit en de behoefte aan geld, die de oorlog na zich sleepte, had ten gevolge, dat den 2den Aug. 1627 een Placcaat »op het redres generaal van de Verpondingen» werd uitgevaardigd, waarbij bevolen werd ook »aenwasschen en Gorssingen, of dezelve Domeinen of particulier zijn», aantegeven. 4)

1) van Mieris D. III p. 243, en vele meerdere van de in de noot op pag. 14 reeds aangehaalde plaatsen.

2) Groot Plac. boek van Cau B. 5. t. 9 dl. 2.

3) Dit was o. a. in het jaar 1619 het geval met de nieuwbedijkte landen van Nieuw-Kromstrijen. Register van Holland en West-Friesland over de jaren 1613—1619 pag. 1125. Zie ook t. z. p. 1620—1622 pag. 12; waar op den 31 Jan. 1620 aan de Gedeputeerden in het algemeen wordt bevolen zich te informeren op de geëxpirerde vrijdommen van de bedijkte landen."

4) Aangeh. Register over de jaren 1627—1630 pag 221. Zie de daarbij gevoegde Instructie voor de Commissarissen, waar bepaald wordt

Dat nu in vele gevallen ook particulieren regt op den aanwas hadden, zal wel voor geen tegenspraak vatbaar zijn, maar bevat het door TROTZ 1) gezegde: »Particulas »sensim adjectas reliquerunt jure privatis, ob fluviorum »incommoda et aggerandi molestias gravissimasque im- »pensas” al een billijkheidsregel, ja! zoude het misschien wenschelijk geweest zijn in jure constituendo, voorzigtig is hij slechts te noemen, als hij verklaart, zich geen voorbeeld te herinneren, dat de Graven van Holland zich ooit de aanwassen hebben toegeëigend.

Klaarblijkelijk worden toch in de clausule van het boven aangehaalde vonnis 2) de regten van de Graaflijkheid erkend, en niet minder in de Placaten gehandhaafd. Want, niet-tegenstaande o. a. Prins Maurits een' termijn van zes weken stelde, binnen welken men zijne titels bij den Hove kon inleveren, opdat met kennis van zaken zou „gedisponneerd” worden, wordt toch niet onduidelijk gezegd, dat zij, die blijken niet geregtigd te zijn, met der daad zouden gehouden zijn, afstand te doen van hetgeen zij reeds geoccupeerd hadden.

Nu is het wel waar, dat Trotz hier van ongelimiteerde landen spreekt, en dus volkomen mijn gevoelen schijnt uitte drukken, doch hij stelt daar niet de agri limitati, maar de aggere muniti tegenover, en dit juist is m. i. zijne fout; want, ofschoon de Staten dikwijls de gelegenheid te baat hebben genomen, om bij het verleenen van Octroijen tot bedijking zekere grenzen aan te wijzen 3)

sub no. XXXVIII, dat van aanwassen de vijfde penning van de zuivere huur zal worden genomen.

1) Jus agrarium Belgii foederati I. pag. 247.

2) Zie pag. 23 bovenaan.

3) Groot Plac-boek 5e Boek 9e tit. 2e deel en suppl.

en zich dan soms uitdrukkelijk den aanwas daar buiten voorbeholden 1), zijn toch bedijkte en gelimiteerde landen geenszins dezelfde.

Het lust mij niet, weder over het begrip van *agri limitati* en *arcifinii* uit te wijden, maar een sterk sprekend voorbeeld, waar tevens uit blijkt, dat onbedijkte gronden niet altijd ongelimiteerd zijn, mag ik hier niet verzwijgen. Toen bij conventie van 22 Sept. 1684 2) tusschen de provinciën Holland en Zeeland door de Hollanders afstand werd gedaan van de bedijkte landen Bommene, Natars, Kijkuit, Bornebroot en Blois, te gelijk met het regt van *alluvie*, 100 roeden niet te boven gaande, behielden zij zich den eigendom en jurisdictie der aanwassen, deze maat te bovengaande en wanneer ook opkomende, voor.

Het laat zich dan ook zeer goed denken, dat bedijkte landen ongelimiteerd en onbedijkte gelimiteerd zijn, en hoewel het in het laatste geval dikwijls hoogst moeilijk zal zijn den eigenaar den aanwas feitelijk te ontzeggen, verandert dit niets aan het regt.

Was de stelling van *Trotz* juist, dan zou men altijd, door slechts te onderzoeken of de naastgelegene gronden bedijkt waren, tot zekerheid omtrent het regt van de aangelanden kunnen komen; doch hoewel ik overtuigd ben, dat het regt op den aanwas in Holland en Zeeland geenszins onzeker was, geloof ik toch niet, dat de weg, om het in ieder voorkomend geval te beslissen, zoo gemakkelijk is.

In tegendeel ieder bijzonder geval eischt een naauwkeu-

1) Octr. priv. en keur. van de oude Zijpe en Haze-polder, gedrukt bij Gerrit Welhem te Alkmaar 1717 pag. 32.

2) Groot Plac. boek IV. 98.

rig onderzoek der titels, uit welke slechts zal kunnen blijken, of de landen gelimiteerd of ongelimiteerd zijn, en of zij dus het hiermede zoo naauw in verband staande jus alluvionis hebben of niet.

Maar deze onderscheiding behoeven wij voor de andere Provinciën van ons tegenwoordig vaderland niet in het oog te houden, omdat daar de aanwas steeds den aangelande is toegekend. 1) Voor Friesland o. a. zegt DE GROOT 2) is zulks zeker, omdat dit het oude regt der Friezen is, en de Graaf van Holland, met hen handelende, zich wel vele geregtigheden doch geene aanwassen bedongen heeft.

ULRIC HUBER 3) kent dit regt ook toe aan den Heer van het naaste land, en zegt, dat, in Friesland hieromtrent geene andere wetten bestaande, het gemeene regt bij den Hove zelfs tot meeren is uitgestrekt. Twee bezwaren echter oppert hij, en wel dat de Hertogen van Saxen in het jaar 1506 en naderhand de Staten van Friesland het nieuwe en oude Bilt aan zich hebben getrokken, terwijl het slijk bij Dokkum wel door bijzondere personen als eigen is bezeten, maar eertijds bij de Staten is voorgeslagen om het te doen verkoopen.

Op welke wijze Albrecht van Saxen zich deze landen in Friesland heeft aangematigd, vinden wij naauwkeurig bij Kempo a Martena beschreven. 4)

1) Naar alle waarschijnlijkheid hangt dit naauw zamen met de gheele oude staatsinrigting. In het Noorden toch waren in aloude tijden noch Graven noch leenstelsels bekend.

2) Inleid. enz. B. II. dl. 9 § 20.

3) Hedend. Rechtsgel. B. II. Kap. V.

4) Trotz. jus agrarium Belgii foederati pag. 115.

Des Hertogs maarschalk stelde namelijk den Staten de vraag, of er iemand was die regten had

- 1°. op de landen van 't Bilt,
- 2°. op die buitendijks van Hallum tot Groningen,
- 3°. op »die woest en onheerich" lagen tusschen War-
tena en Oldbocorn, en tusschen Wolden en Grauw.

Deze woeste en onbeheerde gronden wilde hij tot goed land maken, door ze »tot des Hertochs profijt" te bedijken. Wel bood hij aan voor de bedijkte gronden van het Bilt eene som te betalen, maar, daar deze ver beneden de waarde was, weigerden de kloosters het land" op 't welk sy 't gemeene lands brieven ende segel hadden" af te staan. Het gevolg hiervan was, dat zij hoegenaamd geene betaling kregen, en hunne landen zonder eenige schadeloosstelling moesten missen.

Duidelijk is het volgens Trorz, dat de Hertog hier in het onrecht was door deze landen onder het voorwendsel van »woeste en onheerliche landen" te bezetten. Niets was er omtrent het vestigen van Domeinen op Friesche gronden met den Saxischen Hertog bepaald, aan wien zij daarentegen huisgeld en Floreen-renten hadden beloofd.

De moeilijkheid, die de boven aangehaalde woorden" op 't welk sij 't gemeene landsbrieven en de segel hadden" zouden mogen opleveren, heft Trorz 1) op, door aan te nemen, dat de Staten deze giften slechts hebben bekrachtigd, opdat het den aangelanden later niet zou kunnen berouwen. Ook heeft Martena dit slechts bij de kloosters vermeld, waaruit volgt, dat de andere eigenaars de aanwassen »jure proprietatis" hebben bezet.

Het tweede bezwaar, dat nam. de Staten zouden beslo-

1) I. pag. 253.

ten hebben eenige alluviale gronden bij den mond van de Ee te doen verkoopen, schijnt minder gemakkelijk op te lossen; zij schijnen zich dan voor het vervolg toch het regt van alluvie aangematigd te hebben.

Men kan echter door dit enkele voorbeeld niet tot een' algemeenen regel besluiten, en ook HUBER zelf blijft bij zijn gevoelen, dat de aanwassen privaat eigendom zijn:

»In tegendeel», zegt hij», zijn de aanwassen omtrent »Dongerdeel van bijzondere personen bedijkt en ingenomen.»

De tijdsomstandigheden hebben zulke besluiten kunnen doen nemen, maar de Staten zelve, en dit doet alles af, inziende, dat het strijdig was met het aangenomen regt, hebben er geen gevolg aangegeven.

Toen Karel V Friesland, dat aan Albrecht van Saxon in pandschap was afgestaan, van diens zoon Joris loste, verklaarden de Friezen hun grondgebied over te geven, buiten schade hunner eigendommen en renten. 1)

Het is dus duidelijk, dat ook toen het oude regt van aanwas bleef bestaan.

De regthebbenden zijn echter gehouden, het nieuwe land te bedijken, omdat zulks van het hoogste belang voor den staat is. Blijven zij dus in gebreke, zoo kunnen anderen Octrooi van de Staten verzoeken, die evenwel den eigendom aan de bedijkers niet kunnen toestaan zonder tuschenkomst van het Hof, alwaar de geïnteresseerden dan worden gehoord. Dit zegt ULRIC HUBER t. a. p. is wel gebeurd.

En niet miuder zeker kwamen in de aan Friesland grenzende Ommelanden de aanwassen van de vroegste tijden af ten vóordeele der aangrenzende grondeigenaren. Eene

1) Scharzenberg Groot Chart. boek I. 783. Winsem, Chron. pag. 353.

der oudste binnendijkingen, die de geschiedenis bewaard heeft, die nam. van de nieuw aangewassen landen onder 't Zand, in het jaar 1517, geschiedde door en op kosten van de aanliggende eigenaren. 1)

Twec eeuwen later, in het jaar 1500 2) zien wij de landeigenaren hunne gronden overdragen met derzelve »aanwas boven het water en beneden het water;» terwijl ook na de huldiging van Graaf Edzard van Oost-Friesland, in het jaar 1506, dergelijke brieven 3) bewijzen, dat het door hem met de Groningers gesloten Tractaat, waarbij bepaald werd, dat zij onverhinderd in hunne oude regten en vrijheden zouden blijven 4), is nagekomen.

Noch Karel van Gelder, noch Karel V, noch Filips II hebben op dit regt eenige inbreuk gemaakt, maar het integendeel bevestigd en in volle kracht gelaten, even als zulks geschiedde bij revisie der Staten-Generaal der vereenigde Nederlanden van 17 Febr. 1595, nadat Prins Maurits de Stad Groningen in 1594 gedwongen had tot de Unie toe te treden en trouw te zweren aan de Algemeene Staten. Karel V. o. a. verklaarde in zijn Tractaat met Groningen en Ommelanden in het jaar 1536, dat hij en zijne nakomelingen Groningen en Ommelanden zou »laeten bliuen bij hoeren landen ende guederen bynen ende buten dycx gelegen, gelyck zij die van oldts gehadt ende deughdelyck ge-

1) Zie Dr. Westerhoff in de aantekeningen op zijn werkje: de kwelderkwestie nader toegelicht, nota 38, waar hij nog een voorbeeld van het jaar 1424 aanhaalt.

2) A. J. de Sitter. Reg. der Charters van Stad en Lande pag. 304—305, 306.

3) Bij denzelfden t. a. p. 1507, 1510.

4) Dit Tractaat is in substantie medegegeeld in Tegenw. Staat van Stad en Lande D. I, pag. 282—283.

bruyckt" 1) hadden, en de Hertog van Arenberg verklaarde in 1550 namens Filips II alles te zullen onderhouden »nae ynholt der breuen van confirmatie van der date MVXXXVI den vijfteynden dach van Junio onder 't segel van Keyzer," enz. 2).

Eindelijk en wel den 31 Oct. 1601 werd door de Staten der Provincie het reeds eenigen tijd ontworpen Om-melander Landregt afgekondigd, waar bepaald werd, dat »Alle angheslaghen landen sullen wesen dergenen, den die an haer Landt anslaan, gelyck dat van oldes is ge-woonlick" 3).

Hier nu is niet alleen op de oude gewoonte gewezen, maar wordt zij tevens uitdrukkelijk bekrachtigd; en dat de kwelderlanden sedert altijd als objecten van particulier eigendom zijn beschouwd, heeft Dr. WESTERHOFF 4) in zijn reeds meermalen aangehaald werkje met warmte verdedigd en met voorbeelden gestaafd.

In Gelderland, waar men met eenig regt meer overeenkomst met Holland en Zeeland kon verwachten, en het zelfs niet te verwonderen zou geweest zijn, indien het Germaansche leenregt, dat de stroomen onder de regalia noemde, daar met eene extensieve interpretatie zijne toepassing had gevonden, zijn niettemin de aanwassen altijd beschouwd als het bijzonder eigendom der naastgelanden.

1) Dr. Westerhoff t. a. p. not. 41, waar de bronnen zijn opgegeven: de hoofdzakelijke inhoud van het Tractaat te vinden bij Wichers Tract. van de Reductie Inl. p. 102 en p. 75 van de verklaring. Tegenw. Staat van Stad Lande D. I, bladz. 356.

2) Zie denzelfden in de text bladz. 19.

3) Boek V. art. 51.

4) Naar dien geleerde verwijs ik dan ook hen, die omtrent deze provincie meer bijzonderheden wenschen te weten.

Wel verklaarde in het jaar 1293 1) de Roomsche Koning Adolf, ten verzoeke van den Gelderschen Graaf Reinald, dat de »Middelsanden" 2), welke in eene rivier ontstonden, eerder behoorden aan den Vorst of aan den Graaf, die er tollën ophief en vrijgeleide gaf, dan aan eenen anderen Heer; maar hij spreekt hoegenaamd niet van den aanwas, die bij de Groot ongemiddeld aanwerp wordt genoemd 3).

Bij eene arbitrale uitspraak van het jaar 1368, bevestigd door den Hertog van Gelre, in een geschil aangaande het regt op eenen waard en zijnen »aanshot" 4) werd dan ook als beginsel aangenomen, dat volgens gewoonten, herkomen en regt, deze gronden, zoo er geene diepte tusschen beide was, toekwamen aan de eigenaren der landen, waartegen zij geschoten waren. 5)

Hoewel nu volgens oude Germaansche gewoonte iedere verkrijging van goed door een' daad werd bewerkstelligd, moet men hier echter een dubbel gewigt hechten aan de formaliteiten, die bij de waterregten werden in acht genomen. Bij zuiver Romeinsch regt zouden zij als bloote vormen overtollig geweest zijn 6), maar ten gevolge van

1) Van Mieris Gr. Chartb. I. p. 551.

2) Bij Schrassert Cod. Gclr. Zutph. waaronder de stukken behorende tot den Cod. Gclr. Zutph. op pag. 475 een extract van genoemde sententie voorkomt, wordt »insula" door »middelsanden" vertaald.

3) Zie over deze constitutie L. de Beijer, Diss. de jure aquatiquo Gclrorum. Utrecht 1761.

4) Grimm. Deutsch. Rechts Altorthümer pag. 548. Anschutt und abtrieb (allavio, avulsio).

5) Mr. L. A. J. W. Baron Sloet in de bijdragen voor Vaderl. Geschied. en Oudheidk. van Nijhoff 9e dl. bladz. 145.

6) Behoudens het boven aangemerkte op pag. 11 & 12.

het onderscheid in regten op aanwassen en eilanden, bragt dit in Gelderland een waarlijk practisch belang mée, daar hieruit blijken moest, of den Heer van het land of den naastgelanden de nieuwe gronden toekwamen.

Om nu een eiland in het bezit van den vorst, later van de provincie te brengen, moest dit worden bevaren. Dit werd 14 dagen te voren door de kerkespraken afgekondigd, en op den bestemden tijd verscheen het gerecht. De ambtsman, de officier, twee geregtslieden, de belanghebbenden en twee schippers, te zamen moettende uitmaken twaalf volwassen menschen, begaven zich in eene gewone marktschuit, die een last koren kon ter markt brengen, en voeren om het eiland. Geschiedde dit zonder ergens den grond te raken, dan was de Vorst in het wettig bezit van het eiland gekomen; er werd een oordeel van opgemaakt en uitgesproken, opdat daardoor van de deugdclijkheid van het voorgevallene mogt blijken.

Hij had het regt verkregen, den gewonnen grond met palen af te zetten, en om buiten die palen den aanwas met besteken of bepoten te mogen vervolgen.

Het bevaren moest geschieden hij middelbaar water, waaromtrent het door de Staten vastgestelde waterregt van 50 Maart 1715 zekere bepalingen waren gemaakt.

Was echter een eiland door eens anders hoofden of kribben opgekomen, dan mogt de Vorst het niet winnen. Om dit te ontdekken, werd door het gerecht ten overstaan van hetwelk het bevaren zoude geschieden, bij stil weder en gewoon water, een rijsbos van de hoofden der kribben in het water gelaten. Dreef die bos binnenwaarts, dan was het een teeken, dat het zand niet door die werken was ontstaan, nam hij eene buitenwaardsche rigting, dan werd het tegenovergestelde aangenomen.

De wijze, waarop particulieren hunne regten op den aanwas deden gelden, is nog verschillend.

Volgens een oud gebruik in de landen van Putten had hij, die het regt van aanwas had, ook regt op platen, die zoo dicht bij het land kwamen, dat men ze te voet gaande van het land met zijn zwaard kon bereiken. Hierover is voor het geregt van Maassluis in het jaar 1568 eene turbe van zeer oude lieden belegd geweest 1).

Meestal echter werden de zanden, voor oudhoevige gronden opgekomen, door bijzondere personen met veel plegtigheden ten overstaan van het geregt bevangen. Men mende dan een met mest beladen wagen, met twee of vier paarden bespannen naar het te berijden zand. De bij de handsche paarden waren graauw wit, welke kleur iets heiligs had bij de Germanen, en op elk daarvan zat een voerman met een' zweep in de hand, eene flesch wijn om den hals, en een wittebrood voor in het kleed. Op den wagen lagen behalve de mest twee bijlen en vier wilgen palen. Zoodra de wagen in het water gekomen was, hielden de voerlieden stil, aten brood en dronken wijn, welke handeling zij midden in het water en ten derden male op het zand herhaalden. Daar zetteden zij den wagen in de rigting van het Oosten, bevestigden hem met de vier medegenomene palen, en keerden met de losse paarden terug, om eindelijk van deze berijding eene acte in forma op te maken. De wagen moest zes weken op het zand blijven staan, en dan was het wettig eigendom van den berijder geworden, zonder dat evenwel het wegdrijven door hoog water of ijsgang, het verkrijgen van den eigendom verhinderde 2).

1) Zie Mr. Willem Schorer op de Inl. van Hugo de Groot t. a. p.

2) Men zie omtrent dit alles: de Groot, de jure belli ac pacis II. 8.14.

De bovenvermelde uitspraak van 1368 en vele volgens die gewoonte opgemaakte acten 1) hebben ten grondslag gelegen van het in 1622 beschrevene Geldersche Waterregt. Dit is opgehelderd door teekeningen, die, later in plaat gebracht, gevoegd zijn, bij het in 1715 vastgestelde en in 1767 vermeerderde waterregt 2).

Het zou onnoodig zijn hier nog iets over deze waterregten bij te voegen, daar zoo als Trotz 3) te regt aanmerkt, deze geene nieuwe instellingen bevatten, maar de Staten slechts het oude hebben bevestigd en hernieuwd.

Voor de tot nog toe behandelde gewesten was dus een vaste regel voor het regt op aanwassen aan te wijzen, en mogt het mij gelukt zijn, een duidelijk overzicht omtrent den aard van dit regt gegeven te hebben, het spijt mij ook mijne krachten niet te kunnen inspannen voor de nog overigen gedeelten van ons tegenwoordige Vaderland. Voordat ik echter overga tot het tijdperk van eenheid van wetgeving, wil ik nog met een enkel woord gewag maken van een' brief, die mij door de welwillendheid van den Heer MOLHUIJSEN van het Kamper Archief is verstrekt, en welke ik hieronder mededeel.

Hoewel van geene dagteekening voorzien, is deze brief toch buiten twijfel uit de tweede helft der veertiende

in zijne Inleid. II. 9.24 en aldaar Willem Schorer, Simon van Leeuwen, Roomsche Hollandsche regt II. IV. n°. 2. Grimm. t. a. p. Schrassert Cod. Gelr. Zutph. II. pag. 475. 481—484. 487. 489, Sloet. t. a. p. en Mr. M. C. van Hall, in Regtsgeel. Bijd. IX, 170—174.

1) Zie b. v. de reeds aangehaalde dissertatie van J. de Beijer, waar een brief van Karel van Egmond van het jaar 1506 voorkomt. Hier wordt het regt der aangelanden op een zand, dat zij bereden hebben, erkend. Deze brief is in 1538 door de Staten en in 1552 door Karel V geconformeerd.

2) Geld. Plac. boek III pag. 278—298.

3) D. II pag. 254.

eeuw, daar er meerdere op zulk zwaar, ruw, geelachtig papier uit dien tijd op het Kamper Archief aanwezig zijn, en de wijze van schrijven ook tot JAN VAN ARKEL's tijden (1342—1364) kan gebragt worden.

De inhoud luidt als volg: „Wij Johan bi der ghenae-
 „de goeds Bisscop tutrecht doen te weten allen luden,
 „dat wij bi wille ende consente der gheenre die die ghemey-
 „ne Erfghename ghekoren hebben mastbroec te ... deylen
 „ende te slaen aen die een side Ende onsen goeden luden
 „na Campen aen die ande side overdraghen siin te hou-
 „den en te voldoen alle puten die hyrnae bescreve staen.
 „In den yersten zal die stat van Campen behouden sinte
 „Nylaesbroecke, den Cruyshoep en alzulc Lant als si heer
 „toe bezeten hebben die hem die ghezwoeren ter naester
 „rumyngher afghegaen hadden, sonder aensprake van ons
 „of van onsen Erfghenamen voorsz. Hem hyrenboven sal
 „die Stat van Campen hebben dertich hoeve lants nae
 „Zallantscher moet Ende die sullen sy ontfaen aen den
 „Eylanden die hoere stat neest ghelegen siin ende aen
 „lande dat gras draghet ende dat in ghemeynen water
 „enen halven voet bove houdt. Ende daer en sullen sy
 „gheen onraet af lide ander dan dat meetghelt. *Ende zo
 „wes lant dat wiele aen den Eylanden die hem toeghedeylt
 „worden, dat sal der Stat van Campen bliven.*”

AREND TOE BOECOP zegt hieromtrent in de jaarboeken fol. 352: „Dye stat van Campen worde voir hoir ampart
 „van Mastebroec toe gheslaegen ende ghedelt 50 hoeve
 „landes van dye Eylanden, dye hem nast ghelandct wai-
 „ren ende gres droegen ende $\frac{1}{2}$ voet op een dagghelix
 „water boven waters waren myt alle dye anwassen van
 „deen sonder enighen onraet.

De zaak schijnt zich op deze wijze toegedragen te heb-

ben. Na den dood van den Heer ZWEDER VAN VOORST maakte Bisschop JAN VAN ARKEL een verdrag met diens beide zonen om Mastenbroek te laten bedijken, waarover hij dan ook te Zwolle eene vergadering belegde na die van Kampen, Zwolle en Deventer door brieven kennis te hebben gegeven. Hier werd aan de gezanten der steden voorgesteld, om Mastenbroek ten dienste van den laude en op gemeene kosten te bedijken, hetgeen echter door het eenparig verklaren der afgevaardigden, dat zij slechts gezonden waren, om de voorlagen van den Bisschop te hooren en daarvan later verslag te doen, vruchteloos afliep, terwijl zij op eene volgende vergadering verklaarden, dat de Steden niet gezind waren, om zich met deze bedijking te bemoeijen, en zulks overlieten ten dienste en aan het goedvinden van den Bisschop, die dan ook, om van zijnen kant het verdrag met de zonen van wijlen ZWEDER VAN VOORST hierover gemaakt, na te komen, het werk in het jaar 1363 op eigene kosten ondernam, uitvoerde en in 1364 voleindigde 1). Hij schonk de helft van de Mastenbroeker tienden aan het Kapittel van St. Lebuinus te Deventer; terwijl hij aan zijne "goede luden" van Kampen, als ter vergoeding, omdat zij van de voordeelen van de bedijking van Mastenbroek hadden afgezien, de Eilanden tusschen de uitwateringen van den IJssel gelegen, benevens den aanwas voor het vervolg zonder bezwaar of onraad afstond, om daarmede hunne stads-vrijheid te vergrooten. 2)

1) Gerhard Dumbar *Analecta* II en *Kerkel. en Wereldl. Deventer* I. pag. 537.

2) Melchior Winhoff *Landrecht van Auerissel met aanteekeningen van J. A. de Chalmet* pag. 60 in de noot en E. Moulin *Historische Kamper Kronijk* I pag. 144.

Op grond van deze overeenkomst kan ik echter noch tot een' vasten regel omtrent de regten van den Bisschop besluiten, noch hetgeen meer bijzonder in het Oversticht (Overijssel) in het algemeen bij aanwassen regtens is geweest met zekerheid bepalen.

De later beschreven' Landregten 1) van deze provincie spreken van geene aanwassen, en ook de schrijvers van Overijsselsche Oudheden en gedenkstukken bewaren een volkomen stilzwijgen. Alleen KLUIT 2), hoezeer slechts de Graaflijke Domeinen in het algemeen daarmée vergelijken- de, schijnt de „uitgorsen of uiterwaarden" onder de Kamer- of Tafelgoederen van den Bisschop te rekenen. Dat men echter aan diens gezag, hoewel hier zijn gevoelen vrij waarschijnlijk nabij de waarheid komt, in dit opzigt niet te ligtvaardig geloof mag slaan, behoef ik nauwelijks te zeggen.

§ 2.

De Staatsregeling van 1798 verklaarde in haren aanhef, dat het Bataafsche Volk zich tot eenen ondeelbaren Staat vormde 5). Reeds deze verklaring moest onvermijdelijk eene verandering in het Finantiewezen der Republiek na zich slepen, wilde het met het nu aangenomen' beginsel van ondeelbaarheid van den Staat in overeenstemming blijven. Art. 200 en 201 dierzelfde Staatsregeling bepaalden dan ook, dat alle geldmiddelen, schulden en verbindtenissen zoowel der Generaliteit, als der onderscheidene provinciën voortaan voor nationale schulden en ver-

1) Nieuwe Landrechten van Overijssel 1630. 1725.

2) Historie der Hollandsche Staatsregeling IV pag. 426.

3) Verzameling van Nederlandsche Staatsregelingen en Grondwetten uitgegeven onder toezigt van Mr. W. J. C. van Hasselt.

bindtenissen zouden gehouden worden, en art. 210 droeg aan het Uitvoerend bewind den last op, om binnen één jaar na de eerste zitting van het vertegenwoordigend ligchaam een nieuw stelsel van algemeene belastingen aan hetzelfde in te leveren. Het voorgeschrevene grondbeginsel omtrent onroerende goederen was geheel op den ouden voet ingerigt en bepaalde, dat deze belastingen in de geheele Republiek op eenen evenredigen voet, naar de betrekkelijke waarde dier goederen met vernieuwing en aanvulling der oude »Quohieren' zou blijven bestaan. Het was echter gemakkelijker dergelijke bepalingen vast te stellen dan ze in zulke onrustige tijden te verwezentlijken. Het bleek dan ook bij de nieuwe Staatsregeling van het jaar 1801 (art. 56 en 57, die, hoewel de bepalingen van 1798 herhalende en derzelve uitvoering zooveel mogelijk bespoedigd bevelende, echter ook zonder gevolg bleven), dat aan deze voorschriften weinig gevolg was gegeven.

Eerst bij missive van den 20 Junij 1805 werd door den Raadpensionaris RUTGER JAN SCHIMMELPENNINCK, aan wien volgens a. 58 der Staatsregeling van dat jaar de »Uitvoerende Magt' was toevertrouwd, en bij art. 56 in het algemeen het »Opperbestuur der Nationale Geldmiddelen' opgedragen, een plan van algemeene belastingen aan het Wetgevend Ligchaam voorgedragen 1), dat gearresteerd bij Staatsbesluit van 12 Julij in de eerste plaats de verponding noemde, als eene belasting op alle vaste en onroerende goederen, en berekend naar de huur- of pachtpenningen, waarvoor ze gedurende de laatste tien jaren door elkander waren verhuurd geweest.

1) Zie hieromtrent Mr. P. H. Engels. De geschiedenis der belastingen in Nederland pag. 181.

Hiermede liep echter het jaar 1805 ten einde, en eerst onder Koning Lodewijk werden de details omtrent de wijze van invordering van de belastingen op de verponding bij Koninklijk Decreet 1) van 9 Aug. 1806 gearresteerd, en even als alle erylén, landerijén en gronden ook de uiterwaarden, dijkettingen, aanwassen, gorssen, rietvelden, enz. aan de aangeving en opschrijving subject verklaard.

De wet van den 21sten April 1807 bevatte de »remissiën van 's Lands impositiën of schattingen" welke aan bijzondere personen of ligchamen van alle of van sommige belastingen werden toegestaan, en die blijkens art. 1 beschouwd werden als »donatiën, gedaan om bijzonder daartoe movérende redenen, en die als exceptiën van de wet uitdrukkelijke concessiën" vereischten. Onder de voorwerpen, omtrent welke de vrijdommen verleend konden worden, behoorden ook de vaste goederen, het zij landen, huizen of anderzins, die aan het gemeene land, sommige corporatiën of bijzondere ingezetenen in eigendom toebehoorden. Art. 49 dezer wet regelde in het algemeen de gevallen, waarin de remissiën aan private eigendommen of landen zouden verstrekt worden, en zegt o. a.: »Alle »landerijen, die door droogmaking of indijking tegen rivier- of zeewater, ter culture worden gebragt en gehouden zullen benevens de daarop getimmerde noodzakelijke »gebouwen voor eenigen tijd van de betaling van het »middel op de Verponding kunnen worden vrijgesteld."

1) Constit. wetten van 1806. art. 1 bepaalde, dat de toen vigerende constitutionele wetten, inzonderheid de const. van 1805, enz. voor zoo verre die met het Tractaat van den 26 Mei, tusschen den Keizer der Franschen en de Bataafsche Republiek gesloten, in overeenstemming waren, in hun geheel zouden bewaard blijven.

Deze vrijstelling kon zich echter niet verder uitstrekken dan tot de verhooging of vermeerdering, aan welke de drooggemaakte, ingedijkte of ter cultuur gebragte gronden, bij de tienjarige „Revisie der Quobieren” uit hoofde der verbetering door droogmaking, indijking of bebouwing onderhevig zouden worden, en het art. (30) stelt dus overeenkomstig met het Decreet van den 9den Aug. 1806 voorop, dat van de nog niet bedijkte gronden, aldaar »dijkettingen, aanwassen, gorssen” genoemd, de grondlasten moesten betaald worden 1).

Uit deze bepalingen, die blijkbaar tot aanmoediging der eigenaren moesten dienen, om hunne gronden door bedijking, enz. te verbeteren, en tevens het belang van den Staat hiermêe hand aan hand deden gaan, blijkt echter ook, dat men niet alleen hen, die zulke gronden op eene regtens bestaande wijze hadden verkregen, in hun volle regt heeft gelaten 2), maar ze zelfs door hun dezelfde, hoewel dan ook mindere (daar ze evenredig met de waarde was) belasting op te leggen, op ééne lijn heeft gesteld met andere grondeigenaren. Nu behoeft het wel geen betoog, dat onder Koning Lodewijk de eigendom, van wie dan ook, is geëerbiedigd, maar het is toch niet van belang ontbloot, om bij de beschouwing eener latere wetgeving te weten, dat de onmiddelijk daaraan voorafgaande de schorren heeft aangemerkt als voorwerpen van

1) Verzameling van Vaderlandsche wetten en besluiten enz. uitgegeven door Mr. J. van de Poll. pag. 400 en volg.

2) Ofschoon dit de geest van de geheele wet is, blijkt het zeer duidelijk uit a. 53: „Alle eigenaars, die voornemens zijn, hunne landen aan de zee of rivieren gelegen, binnen te dijken, en verlangen wegens dezelve vrijdom te genieten, zullen verplicht zijn zich deswegens bij requeste tot ons te adresseren.

eigendom, wel te onderscheiden van den nog te verwachten aanwas, welke men volgens eene op het oogenblik hunner wording wettiglijk bestaande wijze van eigendomsverkrijging moest bekomen. Gene waren verkregen goederen, deze was, om zoo te zeggen, de werking der natuur, de wijze van eigendoms-verkrijging zelve, waar omtrent het Wetboek Napoleon, ingerigt voor het Koninkrijk Holland, dat sedert den 1sten Mei 1809 kracht van wet heeft verkregen 1), in art. 448 voor de toekomst bepaalde:

„De aanwassen, welke eene rivier, ongevoelig en van langzamerhand, aan de aanpalende landen heeft aangespoeld, komen als een accessoir aan den eigenaar van die landen.”

Hiervan nu was het noodwendig gevolg, dat de schorren, die in het vervolg ontstaan mogten, voortaan de principale zaak, d. i. het aanpalende land door natrekking volgden, en de Staat zich dezelve niet meer, gelijk vroeger in Holland en Zeeland bij gelimiteerde landen, als res nullius, die in het Romeinsche regt den eerst accupérenden vervielen, kon toe-eigenen, maar even als particulieren zijne regten op aanwas slechts gronden op den eigendom der aanpalende landen.

Dit Wetboek, dat in art. 2 de reeds verkregen' regten eerbiedigde, liet dus ook zoowel den Staat als particulieren, wanneer zij tengevolge van de werking der natuur door natrekking hunner zaak oevereigenaren waren gebleven, of wanneer de Staat zich den aanwas bij geli-

1) Besluit van den 24sten van Sprokkelmaand 1809, te vinden bij v. d. Poll. pag. 434 en in de Koninkl. Cour. van den 23sten van Lentemaand 1809.

miteerde landen als een regaal had aangetrokken, en dus naastgelande was geworden, in den eigendom hunner landen, maar gaf voor het vervolg met betrekking tot alluvie aan rivieren eene onbeperkte toepassing aan den regel: *accessio cedit principali.*"

Het regt van accessie, zooals het hier genoemd wordt, moest volgens art. 447 in den ruimsten zin worden toegepast:

» Al wat zich met eene zaak zoodanig vereenigt, dat
 » het met dezelve slechts een enkel geheel uitmaakt, wordt
 » het eigendom van dengeen, aan wien de principale zaak
 » toebehoort, en zulks achtervolgens de regelen, welke hierna
 » worden bepaald."

Ofschoon nu slechts rivieren die fijne aarddeelden en bestanddeelen van vergane planten en dieren, welke de eigentlijke klei vormen, kunnen afvoeren, en de zee die fijne slib niet, maar slechts grovere zand- en schelpdeelen aanvoert 1), doet zich toch ook aan de stranden der zee en wel bepaald in de nabijheid van den mond der rivieren aangeslijkt land voor, dat door de gezamentlijke werking van het uitstroomende rivierwater en den vloed ontstaat. Evenwel blijft de rivier de eigentlijke bron van het aangeslijkte land, en al heeft nu de zee al een aandeel in de oorzaak van de vorming, zou men dan, bij gebreke van eene uitdrukkelijke bepaling, ook met het oog op de redactie van art. 448, de alluvie die zich aan het zeestrand voordoet, toch niet onder de algemeene bevoordingen van art. 447 kunnen brengen? Het bevestigende antwoord, reeds in mijne vraag opgesloten, zal

1) Acker Stratingh. Aloude staat en geschiedenis des vaderlands D. I pag. 16 en volgg.

wel de eenige weg zijn, om eene leente aan te vullen, die misschien de toepassing van het voormalige regt zou billijken, zoo niet de uitdrukkelijke bepaling van art. 3 van het Besluit van 24 Febr. 1809, dat »alle wetten en ordonnantiën, tot het burgerlijk regt betrekking hebbende en onder welke benaming ook bekend», op het tijdstip der invoering van het nieuwe Wetboek afschafte, dit wraakte. 1)

1) Men zie echter MR. J. VAN HALL. Handl. tot de beoefening van het Burg. Regt. I. § 27. 1.

DERDE HOOFDSTUK.

FRANSCH-NEDERLANDSCHE WETGEVING.

§ 1.

Wij lezen in het derde boek van den Code Civil, waar eigenlijk de wijzen van eigendoms-verkrijging worden behandeld: »La propriété s'acquiert aussi par accession ou incorporation.” (Art. 712)

12 De behandeling echter van dezen *modus acquirendi domini* vinden wij in den tweeden titel van het tweede boek, waar even als in het Romeinsche regt hetgeen zich met eene zaak vereenigt volgens zekere regels aan den eigenaar dier zaak wordt toegekend: »Tout ce qui s'unit et s'incorpore à la chose appartient au propriétaire, suivant les règles qui seront ci-après établies”. (Art. 551). In hoeverre deze regel zijne toepassing vindt bij aanwassen leeren ons de volgende artikelen;

556: »Les attérissements en accroissemens qui se forment successivement et imperceptiblement aux fonds riverains d'un fleuve ou d'une rivière, s'appellent *alluvion*.

L'alluvion profite au propriétaire riverain, soit qu'il s'agisse d'un fleuve ou d'une rivière navigable, flottable ou non; à la charge dans le premier cas, de laisser le *marchepied* ou chemin de halage ¹⁾, conformément aux réglemens;”

1) Volgens de Ord. van 1669: ter breedte van 24 voet. Zie Duranton op dit artikel.

557: „Il en est de même des relais que forment l'eau courante qui se retire insensiblement de l'une de ses rives en se portant sur l'autre: le propriétaire de la rive découverte profite de l'alluvion, sans que le riverain du côté opposé y puisse venir réclamer le terrain qu'il a perdu. *Ce droit n'a pas lieu à l'égard des relais de la mer; en*

588: » L'alluvion n'a pas lieu à l'égard des lacs et étangs, dont le propriétaire conserve toujours le terrain que l'eau couvre quand elle est à la hauteur de la décharge de l'étang, encore que le volume de l'eau vienne à diminuer.”

Dus bijna volkomen' overeenstemming met het Romeinse regt. De bepaling aan het hoofd van art. 556 — wij merkten het reeds vroeger op — is slechts eene vertaling der door Justinianus gegeven' definitie. Ook hier zien wij zoowel de eigentlijke aanwas als de verlatene bedding (*terrain délaissé*, zooals TOULLIER zegt) den oever-eigenaar toegekend. Zeer duidelijk zijn hieromtrent de woorden van MARCADÉ 1): „Les accroissemens de terres qui se forment peu à peu aux rives d'une rivière, appartiennent, avec ses rives, et comme en faisant partie, aux propriétaires des fonds riverains, dans quelque classe qui se trouve la rivière, dont il s'agit,” en op het volgende art. (557): » Le terrain riverain, d'un cours d'eau se trouve, par la nature même des choses, avoir des limites variables, qui peuvent, selon les circonstances, se rapprocher ou s'éloigner. 2) Duidelijk doet hij uitkomen hoe het als eigenaar van den oever, die in art. 558 niet onder de staatseigendommen wordt genoemd,

1) Cours élémentaires etc. Tom. sec. pag. 412.

2) Vergel. Toullier le droit civ. etc. Tom. trois. pag. 103 etc. en Demolombe X § 73 etc.

is, dat de eigenaar van de aan den oever gelegene landen tot den aanwas is gerechtigd. In art. 557, 2de lid, is het dan ook blijkbaar dat *propriétaire riverain* zoo al niet oevereigenaar beteekent, dan toch den eigendom van den oever insluit. Maar — en dit is m. i. eene afwijking van de Romeinsche beginselen 1) — het is onverschillig of de aanwas bij bevaarbare of onbevaarbare rivieren plaats grijpt. Hier spreekt de wet duidelijk en de gelegenheid, om eene meer billijke interpretatie toe te laten, is dus afgesneden. Overigens zijn op deze art. de aantekeningen der Fransche schrijvers van weinig belang, daar zij, zoo zij al geen volkomen stilzwijgen bewaren, toch weinig meer dan de wet zelve zeggen. TOULLIER 2) merkt omtrent de verdeeling van zulke gronden aan: »Chaque riverain acquiert tout ce qui se trouve en face de son terrain; ainsi, pour diviser entre les différents riverains les terres délaissées ou accrues par l'alluvion, il suffit de prolonger jusqu'à la rivière les lignes qui s'éparent leur propriété,» welke regel m. i. wegens zijne onbillijkheid zeer is af te keuren. Hij schijnt niet aan den den regel omtrent de verdeeling van een eiland (Inst. II. 1 § 22) gedaacht te hebben.

Arr. 558 van de Fransche Code komt overeen met de lex 12 pr. D. (41.1)

Ofschoon mijn bestek niet toelaat hier een nauwkeurig onderzoek naar de beginselen van het Oud-Fransche regt in te stellen, komt het mij toch voor, dat de overeenkomst, die wij in den Code Civil met het Romeinsche regt vinden,

1) Volgens art. 538 zijn slechts bevaar- en vlotbare stroomen en rivieren staats eigendom. Zie voorts het door mij gezegde op pag. 10.

2) t. a. p. pag. 105.

zeer voor de hand ligt. In het Zuiden (les provinces du droit écrit) laat het zich ligt denken welken regel men daar bij aanwassen volgde, en dat men ook in het Noorden (les provinces du droit coutumier) velerwege de alluvie bij rivieren als een accessoir van het oeverland beschouwde, leert o. a. DUMOULIN, sur la Coutume de Paris 1). Maar staan wij hier niet langer bij stil; de slotbepaling van art. 557 vereischt eene nadere beschouwing DURANTON 2) merkt hierbij op: „Le droit d'alluvion n'a pas lieu à l'égard des relais de la mer, c'est à dire que les particuliers n'en profitent pas. Le rivage appartenant à l'Etat, les parties de terres que la mer laisse à découvert en se retirant doivent lui appartenir aussi par droit d'accession,” welk gevoelen door velen en in den laatsten tijd nog door [MARCADÉ 3) is gehuldigd.

Ofschoon ik niet geloof, dat men er in Frankrijk veel over gedacht zal hebben, met welk regt de Staat zich, zooals art. 538 zegt: »les lais et relais de la mer,” heeft toegeëigend, zal het toch later blijken, dat het voor ons geenszins van belang ontbloot is, of DURANTON en MARCADÉ, of wel TOULLIER, die zich aan de wet houdende, eenvoudig achter het slot van art. 557 voegt: »qui sont considérés comme des dépendances du domaine public”, zich juist hebben uitgedrukt. In het eerste geval toch, zou, indien het strand eens in den eigendom van bijzondere personen of gemeenschappen was, het gevolg hiervan zijn, dat zij ook jure accessionis zich de aanwassen konden toe-

1) Art. 1 gloss. 5 no. 115. Men vergelyke Toullier t. a. p. T. III. no. 31.

2) Cours de droit Français etc. IV No. 405.

3) t. a. p. op art. 557.

eigenen, in het tweede daarentegen zou men, afgezien van den eigendom van het strand, altijd den Staat als regthelhende op de »lais et relais de la mer" moeten aanmerken.

Voor dat ik echter met de behandeling dezer vraag, die vooral voor ons land niet onbelangrijk mag genoemd worden, voortga, een enkel woord over de beteekenis van eenige uitdrukkingen, die in art. 538 C. C. voorkomen.

Dit artikel, dat in den eersten titel van het tweede boek, handelende over de onderscheiding der zaken, in de derde afdeeling *des biens dans leur rapport avec ceux qui les possèdent* voorkomt, luidt, voor zooverre het ons te pas komt, als volgt: »les rivages, lais et relais de la mer..... sont considérés comme des dépendances du domaine public.

Onder *rivages* heeft men, volgens de Dictionnaire de l'Académie Française, te verstaan: »Les rives, les bords de la mer; il se dit quelquefois, en parlant de fleuves, rivières," etc. onder *lais*: «Atterrissement, alluvion, ce que la mer ou une rivière donne d'accroissement à un terrain" en onder *relais*: »Terrain que laisse à découvert l'eau courante qui se retire insensiblement de l'une de ses rives, en se portant sur l'autre. Omtrent de beteekenis van het eerste woord is vooral van belang hetgeen TOULLIER (III. 31) aanmerkt: Suivant l'ordonnance de la marine de 1681, on repute bord et rivage de la mer tout ce qu'elle couvre et découvre pendant les nouvelles et pleines lune, et jusqu'ou le grand flot de mars se peut étendre sur les grèves.

Ce n'est donc pas le lieu le plus éloigné où la mer refoule dans les fleuves et rivières qui y affluent, qu'on entend par rivage, mais seulement la partie jusqu'ou s'étend ordinairement le plus grand flot, partie facile à

reconnaître par le gravier qui y est déposé, et non l'espace où parvient quelquefois l'eau de la mer, par des coups de vent forcés ou par des ouragans. MARCADÉ, op art. 538, zegt: „On appelle *rivages* de la mer, la partie de terre que couvre le flot dans les hautes marées. Les *lais* sont les terres que la mer ou les cours d'eau apportent le long des rivages; les relais sont les parties du sol que la mer ou les cours d'eau abandonnent et découvrent en se retirant insensiblement.” 1) Door *rivages* wordt dus het *strand* uitgedrukt, hetgeen men bij rivieren en stroomen *rive* d. i. *oever* gewoon is te noemen, en onder *lais et relais de la mer* heeft men de aanspoelingen, de alluvio, in het algemeen de landwording te verstaan.

Het zijn dus de stranden en aanwassen, die art. 538 verklaart Staatseigendom te zijn.

Nadat TOULLIER t. a. p. er op heeft gewezen, dat men het strand van de zee niet moet verwarren met die gronden, welke langs de stroomen, die in zee uitwateren, liggen, verhaalt hij ons, dat het vroeger wel eens gebeurde, dat begeerige lieden zich van het voorwendsel bedienden, dat meer landwaartsinliggende gronden aan zee gelegen waren, om zich zoodoende eene concessie van het gouvernement te verschaffen.

Ten bewijze echter dat dit de zin van de woorden „*jusqu'ou le grand flot de mars*” etc. (Ord. 1681) niet was, zegt hij, dat later, als het gouvernement beter was ingelicht, het hierop is teruggekomen en zijne concessionarissen heeft veroordeeld. MERLIN t. a. p. werpt dezelfde vraag

1) Men kan in denzelfden zin deze woorden omschreven vinden in den Dictionn. des Diet. Brux. 1838 en bij Mooek, Nouveau Dictionn. Zie voorts: Merlin, Questions de droit. i. v. Rivages de la mer.

op: »Très souvent dans les rivières, qui ont leur embouchure dans la mer, le flux fait remonter les eaux beaucoup plus loin que le plus grand flot de mars où d' *hiver* 1) ne s'étend sur les grèves. Doit-on pour cela, reputer *rivages maritimes*, les terres situées le long de ces rivières?» En zijn antwoord is: »Non, sans doute; et s'il en était autrement, les bords de la mer s'étendraient en certains endroits à plus de trente myriamètres (60 lieux) au-delà de la mer même; chose absurde et qui n'est certainement pas entrée dans les vues de l'ordonnance 1681. Het door TOULLIER medegedeelde vinden wij hier door regterlijke uitspraken gestaafd en hij eindigt met de opmerking, dat men den grond niet als *rivages de la mer* kan aanmerken, omdat hij bespoeld wordt door wateren, die, teruggedrongen in de rivieren, gedwongen waren zich over de naburige landen te ontlasten.

Dat ook oudtijds dus de stranden en aanwassen der zee in Frankrijk tot de domeinen behoorden, zou reeds uit het bovenmedegedeelde kunnen opgemaakt worden. Hoe zou anders het gouvernement deze kunnen uitgeven? — Wij behoeven ons echter niet met eene veronderstelling te vergnoegen. MERLIN zegt het duidelijk, en haalt, behalve de reeds meermalen genoemde Ordonnance van 1681, daarbij het Edict van LODEWIJK XIV van 1710 en de wetten van 22 Nov. en 1 Dec. 1790 aan. Maar onder het oud-Fransche regt konden ook de aanwassen der zee en zelfs, even als bij ons, de toekomstige voorwerpen van voortdurende concessie zijn ten voordeele van bijzondere personen: »les *petits domaines de l'Etat* pouvant, à la diffé-

1) Deze uitdrukking laat zich hierdoor verklaren, dat hij de Ord. 1681 vergeleken heeft met het Rom. regt, Inst. II. 1. § 3: Est autem littus maris, quatenus hibernus fluctus maximus excurrit.

rence du domaine de l'Etat proprement dit, être valablement et irrévocablement aliénés par nos rois." 1)

Indien het artikel (538) nu slechts de stranden aan den staat toekende en van de aanwassen der zee geen gewag maakte, zou ik geen bezwaar zien, om ook hier den eigenaar van het strand, d. i. den Staat of hem, die het op eene wettiglijk bestaande wijze van eigendomsverkrigging had verkregen, de alluvie par droit d'accession toe te kennen. Dit echter is het geval niet; de wet spreekt duidelijk, en verklaart den staat, afgezien van den eigendom van het strand, gerechtigd tot de aanwassen, en wij kunnen juist hierom, niettegenstaande wij omtrent de alluvie bij rivieren dezelfde regels van natrekking vinden als in het Wetb. Nap. ing. v. h. Kon. Holl., dezelfde interpretatie niet toelaten. Eindelijk nog — en dit zal wel beslissend zijn — geeft men, door de gevoelens van DURANTON en MARCADÉ te deelen, eene gewrongene uitlegging aan de slotbepaling van art. 557, ja! gaat men zelfs geheel buiten de wet.

Hetzelfde art. toch dat den »propriétaire de la rive" de aanwassen bij rivieren »par droit d'accession" loekent, zegt: Ce droit n'a pas lieu à l'égard des relais de la mer, en wordt dus den eigenaar van het strand hier het aan te spoelen land niet »par droit d'accession" toegekend, maar is de staat *ipso jure* tot de aanwassen gerechtigd, qui, zooals TOULLIER, overeenkomstig art. 538 en art. 2 van de wet van den 1sten Dec. 1790, zegt, *sont considérés comme des dépendances du domaine public.*

1) Jurispr. du XIXme Siècle, ou table tricennale, etc. par M. M. Sirey et de Villeneuve, redigée et mise en ordre alphabétique par L. M. de Villeneuve, in voce: *lais et relais de la mer*, 2. Ord. Fev. 1566 art. 1; Loi 1 Dec. 1790 art. 2; 27 Juill. 1793, art. 1.

Dat, indien het strand altijd van den staat is, het geene practisch verschillende gevolgen na zich sleept, of men zich met MARCADÉ, op het standpunt door DURANTON voorgedragen, plaatst, of wel het hier verdedigde beginsel aanneemt, is duidelijk; maar, daar de Code Civil bij ons, waar ongetwijfeld de eigendom van stranden dikwijls bij bijzondere personen of gemeenschappen was, dezen heeft moeten eerbiedigen 1), is het van groot belang te weten *quo jure* de staat zich » les lais et relais de la mer » heeft toegeëigend.

Bij stroomen en rivieren daarentegen is er hoegenaamd geene reden, om den staat, indien hij in de gevallen, bij de art. 536 en 557 voorzien, verkeerde, niet op dezelfde gronden als particulieren den aanwas toe te kennen.

De wet van den 16den Sept. 1807 bepaalde in den 9den titel (art. 41): » Le gouvernement concédera, au » conditions qu'il aura réglées, les marais, lais, relais de » la mer, le droit d'endiguage, les accrus, attérissemens » et alluvions des fleuves, rivières et torrens, quant à ceux » de ces objets qui forment propriété publique ou domaniale. 2) »

Het was dus aan de Regering opgedragen om, en de staatseigendommen, die krachtens art. 538 tot de Domeinen behoorden en hetgeen, als ware het een uitvloeisel van den eigendom, door natrekking verkregen werd, op zekere door haar te regelen voorwaarden, uit te geven.

§ 2.

De Fransche Wetgeving, voor Staats-Vlaanderen, dat, volgens het Tractaat van den 16den Mei 1795, aan Frankrijk was afgestaan, reeds vroeger verbindend, en in Noord-

1) Cov. Civ. a. 2 en 545.

2) Loi relative au Desséchement des Marais, etc. Bull. des lois no. 162. De bestaande aanspoelingen konden volgens een Arrest van het Hof van Amiens 21 Julij 1828 ook door bezit sedert onheugelijke tijden worden verkregen. Sirey Recueil etc. L. XXVIII. 1e part. pag. 283.

Brabant, Zeeland en een gedeelte van Gelderland op den 1sten Jan. 1811 ingevoerd, werd door het Keizerlijk Decreet van den 6den Jan. 1811, ook voor de zeven nieuwe Departementen, die van het grondgebied van het voormalig Holland gevormd waren, op den 1sten Maart 1811 in werking gebragt.

Op den 11den Jan. 1811, dus reeds voor dat de Code Civil voor ons geheele land wet was geworden, werd door NAPOLEON het Décret uitgevaardigd, dat later voor ons een bron is geworden van allerlei moeilijkheden en aanleiding heeft gegeven tot vele processen.

Het zal voldocnde zijn uit dit decreet de volgende artikelen, die voor ons van belang kunnen zijn, op te nemen:

DÉCRET IMPÉRIAL contenant Règlement sur l'administration et l'entretien des Polders.

TITRE Ier.

DES SCHOORES.

ART. 1. Les Schoores, ou terres en avant des polders, qui sont couvertes et découvertes par la marée, sont comme lais et relais de la mer, aux termes de l'article 558 du Code Napoleon, des dépendances du domaine public.

ART. 2. Tous particuliers, corps ou communautés qui prétendraient droit à des terres de la nature définie par l'article 1er, dans les departemens de l'Escaut, de la Lys, des Deux-Nèthes, des Bouches-de-l'Escaut, des Bouches-du-Rhin, seront déchus de leurs droit sans nulle formalité préalable, si, dans le delai d'un an, à compter de la publication, du présent décret, ils ne forment leur demande et ne justifient de ces droits devant notre maître des requêtes directeur des polders, ou devant le préfet de leur département.

ART. 3. Leurs réclamations seront communiqués à l'administration du domaine, et lorsque les titres ne seront pas contestés, ils seront admis par un arrêté du maître des requêtes.

Cet arrêté sera soumis à l'approbation de notre ministre des finances.

ART. 4. En cas de contestations, elles seront portées devant la cour impériale, pour y être définitivement statué dans l'année, sur les conclusions de notre procureur général, comme il est pratiqué pour les affaires domaniales.

De tweede titel handelt over *ingedijkte schorren* of *Polders* en bevat in zijne eerste afdeeling »maatregelen van guarantee voor het onderhoud der dijken». De volgende afdeeling regelt de »ontzetting van eigendom der door de zee bedolven Polders», en stelt de voorwaarden vast, waarop de vroegere eigenaren, indien de bedijking voorloopig onmogelijk is, in hunne regten kunnen worden gehandhaafd of hersteld. De derde afdeeling is het eigentlijke uitvloeiisel van de bovengemelde wet van 16 Sept. 1807. Zij bepaalt, hoe en op welke voorwaarden de schorren, die Staatseigendom zijn, zullen kunnen gegund worden. Maar genoeg — overigens is de inhoud van het Decreet voor ons minder belangrijk. Wij zullen ons voornamelijk bezig houden met den eersten titel, waaromtrent a. 43 bepaalde:

»Les dispositions du Titre Ier sont applicables aux Departemens du Zuyderzée, des Bouches-de-la-Meuse, des Bouches-de-l'Issel, de Frise, de l'Ems-Occidental, et de l'Ems-Oriental. 1)

1) Bulletin des lois No. 344. Ook te vinden bij Fortuin III. bladz. 253-261.

Nu was men in sommige gewesten van ons land niet vreemd aan de onderscheiding in gelimiteerde en ongelimiteerde landen, en dus ook bekend met de verschillende gevolgen, die deze distinctie met betrekking tot alluvie na zich sleepte; maar de vraag tot hoever men bij de monding eener rivier de landerijen als aan zee gelegen moest beschouwen, had zich nimmer voorgedaan. Geen wonder dus, dat men, nu van deze omstandigheid afhing, of voortaan de aanwas door natrekking aan den oevereigenaar zou komen, of wel, dat de Staat zich dezelve, als tot de Domeinen behorende, zou kunnen toeëigenen, al dadelijk eene nadere verklaring van art. 1 en 2 van het Decreet verlangde. Het antwoord van den Staatsraad, Directeur der bruggen en wegen, op een zoodanig verzoek, door den Requestmeester, belast met de dienst der bruggen en wegen, gedaan, luidde: *Que les dispositions du Décret doivent s'étendre aux alluvions des fleuves, depuis leur embouchure jusqu'à l'endroit où la marée cesse de remonter,*" en werd bij wijze van kennisgeving aan de belanghebbenden door den Prefect van het Departement der Zuiderzee DE CELLES geadverteerd. 1)

Deze woorden van den Staatsraad, mits in denzelfden billijken zin, welken TOULLIER en MERLIN op historische gronden aan *rivages de la mer* hechten, opgevat, komen mij in het algemeen geenszins onaannemelijk voor, doch zullen toch in ieder bijzonder geval een onderzoek naar de plaatselijke gesteldheid vereischen.

De Arrondissemens Regtbank te Winshoten besliste in dit opzigt den 30 Junij 1844 op historische en gcogra-

1) Courrier d'Amsterdam, le 12 Août 1811 No. 225, le 14 Août No. 227, le 4 Nov. No. 310.

phische gronden, dat de Dollard gezegd moest worden te zijn een boezem van de rivier de Eems en dus geen zee-boezem. 1) Dr. WESTERHOFF beweert, dat de kwelders en aanwassen aan de Noordelijke kusten van Groningen niet mochten gezegd worden aan zee te liggen, maar aan de Wadden, die zelve liggen aan en in het gebied der kust-rivieren, welke niet in de Wadden uitloopen, maar deze doorsnijden, en eerst buiten de Wadden zich in zee uitstorten. 2) Het Hof van Overijssel, een vonnis van de Regtbank te Zwolle 3) bevestigende, verklaarde: dat het, door de geïntimeerde bij conclusie in appél, gesustineerde, als zoude het woord *mer* van art. 538 C. C. niet toepasselijk zijn op de Zuiderzee, maar daardoor alleen moeten worden verstaan dat wereldwater, dat tot het *jus gentium* behoort, onaannemelijk was, en het tegendeel duidelijk bleek, daar zoodanige onderscheiding in art. 538 niet voorkomt, en art. 45 van het bovengemelde Decreet de bepalingen van den eersten titel ook op het Departement van de Monden van den IJssel toepasselijk verklaarde. 4) HUGO DE GROOT 5) noemt, in tegenstelling met de zee, de Zuiderzee eene »vergadering van Inlandsche stroomen, die door groote vloedende ende afspoelingen van Landen zoodanige ruymte heeft bekomen.” Het hof van Zeeland besliste den 25sten Maart 1851, dat, daar aan den Staat geene andere schorren of aanwassen, vóór Polders gelegen, toekomen dan die, welke naar luid art. 538 C. C. door

1) Regt in Nederland III pag. 134.

2) De kwelder kwestie enz. pag. 105 en volg.

3) Regt in Nederland IV pag. 128.

4) Regtsgel. Bijbl. beh. tot de Ned. Jaarb. van den Tex en van Hall 6de Deel pag. 603.

5) Inl. B. II. D. 1. § 20.

de zee worden beloopt, daartoe niet behooren die gronden, welke gelegen zijn aan een binnenwater, waar door den invloed der zee wel eb en vloed gaat, zooals in alle binnenlandsche stroomen, gemeenschap hebbende met de zee, tot soms op eenen aanmerkelijken afstand van dezelfde binnen 's lands, — maar welke stroomen niet zijn of kunnen gelijk gesteld worden, met hetgeen bij art. 538 door *lais et relais de la mer* verstaan moet worden. 1)

Hoe men nu ook moge denken over de twee eerstgemelde uitspraken, en al heeft de Regtbank te Winschoten de geschiedenis raadplegende, daarom den Dollard eene rivierboezem genoemd, en het Hof van Overijssel integendeel zich met de letter der wet en het Decreet vergenoegd, een volstrekte strijd bestaat tusschen beide niet, en al is het nu al overbekend, dat de woorden van DE GROOT op de historie zijn gegrond, het verschil in de hedendaagsche plaatselijke gesteldheid kan welligt deze uiteenloopende qualificatiën zeer goed billijken. Het hof van Zeeland echter, ofschoon het niet blijkt, dat het bekend is geweest met de geschiedenis van art. 538 en de dien overeenkomstige intrepetatie, heeft m. i. het ware standpunt in deze gekozen.

Maar hiermede zijn de moeilijkheden, die deze artikelen opleveren, nog niet opgehelderd. De groote vraag blijft altijd: wat moest men reclameren? Schorren, regt op toekomstigen aanwas, of beide?

Sommigen hebben in den eersten zin geantwoord. NAPOLEON heeft alle aanwassen tot een' eigendom van het Domein verklaard, slechts als bij gunste een' termijn toe-

1) Regtsgel. Bijbl. beh. tot de nieuwe Bijdragen enz. door den Tex en van Hall, 2de deel pag. 672.

staande aan den wettigen eigenaar, om zijn eigendom te doen gelden, zonder hem voor het vervolg het genot te laten van een regt op toekomstigen aanwas. 1) Anderen, en met name Dr. WESTERHOFF, beweren, dat van dit alles geen enkel woord in het Keizerlijk Decreet te lezen staat, en de Keizer niets anders zegt dan dit, dat, aangezien de gronden voor onze polders gelegen, die dagelijks door het getij (eb en vloed) bedekt en ontdekt worden, volgens den inhoud van art. 538 van den Code Civil, beschouwd zijn geworden de eigendom van den staat te zijn, alle bijzondere personen, lichamen of gemeenten, die vermeenen regt op zoodanige gronden (*die beurtelings door het tij blootgelaten en overstroomd worden*) te hebben, opgeroepen, om binnen den tijd van één jaar, te rekenen van de afkondiging van het tegenwoordig Decreet, van dat regt te doen blijken of wel hetzelfde te bewijzen, bij den rekwestmeester enz., bij gebreke hiervan van hunne regten op die gronden zullen verstoken zijn. Schorren 2) zijn reeds bestaande gronden, die niet meer beurtelings door het tij overstroomd en drooggelaten worden, en het blijkt dus uit de nadere bepaling in art. 4 van het Decreet, dat men het woord *Schorres* daar verkeerd heeft gebruikt. Men moest dus het *jus alluvionis* reclameren. 3)

Nog anderen, en dit komt mij voor het naast bij de waarheid te zijn, hebben gemeend, dat men zoowel de schorren als het regt van aanwas moest opeischen, m. a. w. men moest doen blijken van zijne verkregene regten.

Deze hoogst belangrijke stelling, die in een zeer naauw

1) Zie een adres van de Provinciale Staten van Groningen aangehaald achter het werkje van Dr. Westerhoff Bijl. 129.

2) Officieele vertaling van het Bulletin des lois.

3) Dr. Westerhoff t. a. p. blz. 87 en volg.

verband staat met de vraag, wat men hier onder *verkrege* *regten* moet verstaan, verdient echter eene nadere ontwikkeling.

Wij hebben doen opmerken, dat van de oudste tijden af tot op het oogenblik, dat de Fransche Wetgeving bij ons is ingevoerd, niet alleen bedijkte, maar ook onbedijkte schorren als voorwerpen van eigendom zijn beschouwd. Daar nu ook oudtijds in Frankrijk de aanwassen der zee, en zelfs de toekomstige en dus *a fortiori* de reeds bestaande, doch nog niet bedijkte schorren, voorwerpen van voortdurende concessie konden zijn, is in dit opzigt volkomen historische overeenstemming, en mag men dus, behalve dat het reeds uit de beteekenis der woorden is gebleken en het daarenboven geheel in den aard der zaak ligt, ook nog op dezen grond aannemen, dat de Code Civil, door den Staat in art. 538 de *«lais et relais de la mer»* toe te kennen, daarmede de toekomstige aanwassen, voor zoo verre zij niet door de daartoe bevoegde magt vervreemd of gegund waren, bedoelde.

Daar er dus geen de minste twijfel kan bestaan of de Code Civil heeft het reeds bestaande tegenover het toekomstige, doch niet in den zin van Polder tegenover uiterwaard, gesteld, is ook de bij ons erkende eigendom der schorren geëerbiedigd moeten worden. Wij behoeven ons hier niet eens op den algemeenen regtsregel, dat eene nieuwe wet geenerlei inbreuk kan maken op reeds voor hare invoering verkregene regten, 1) te beroepen. De Code Civil zelf waarborgt den bevorens verkregen eigendom. Want niet alleen, dat art. 2 de wet slechts voor de toekomst verbindend verklaart, en geene terugwerkende kracht toekent,

1) J. D. Meijer, Princ. sur les quest. transit. etc. pag. 20 sqq.

maar art. 545 houdt de uitdrukkelijke bepaling in: »Nul ne peut être contraint de céder sa propriété; si ce n'est pour cause d'utilité, et moyennant une juste et préalable indemnité.» Onverschillig dus of de Schorre vroeger door eenigen titel in die gewesten, waar zij tot 's Graaflijkheids-domeinen behoorde, was verkregen van wege de daartoe bevoegde magt, of dat zij ten gevolge eener uitdrukkelijke wetsbepaling of der gewoonte in den eigendom van het oeverland was nagetrokken, het bestaande, het verkregene werd geëerbiedigd, en de regthebbenden konden niet dan na eene behoorlijke en voorafgaande schadeloosstelling hiervan ontzet worden.

Volkomen stem ik het Dr. WESTERHOFF toe, dat de Code Napoleon hoegenaamd geen dérogerenden invloed oefende op de regten, welke onder vroegere wetgevingen waren verkregen; maar, daar hij hier de gevolgtrekking, dat dus »noch aan het kwelderbezit noch aan het *jus alluvionis* eenige atteinte werd toegebracht,» m. i. wat ver uitstrekt, moet ik mij ook omtrent den toekomstigen aanwas, waarvoor anders *mutatis mutandis* het boven gezegde, dat nam. ook hier verkregen regten geëerbiedigd worden, kon gelden, eenige opmerkingen veroorloven.

Genoemde schrijver heeft het Tweede Hoofdstuk van zijn reeds meermalen aangehaald werkje gewijd aan het betoog, »dat door art. 538, aan het regt van alluvie, dat den ingezetenen van Groningen bij het Ommelander Landregt verzekerd was, geene de minste atteinte was toegebracht.» Verre nu zij het van mij te willen bestrijden, dat in Groningen, van oudsher en door alle tijden heen, de aanwas ten voordeele kwam der eigenaars bij welke de aanslag plaats vond, maar geenszins kan ik mij vereenigen met het gevoelen, dat art. 2 C. C. als niet geschreven zijnde

beschouwd zou moeten worden, indien men art. 538 van dien zelfden Code op het aan den kwelder geacerocheerde regt van alluvie, onder de trouw van vroegere wetten verkregen, wilde toepassen, omdat men dan in strijd met alle beginselen van regt, aan de wet in art. 538 eene terugwerkende kracht zou toekennen. De slotsom dezer redenering moest noodwendig zijn, *dat men, om de woorden van den schrijver zelven te bezigen, mag rekenen, dat dit wetsartikel (art. 538) voor dit ons gewest (Groningen) als niet geschreven staat.* 1)

Heeft nu al het eerste eenige schijn van waarheid voor zich, het laatste zal, wanneer het mogt blijken, dat de praemissen valsch zijn, geene wederlegging behoeven.

In het door Dr. WESTERHOFF 2) tot staving van zijn gevoelen bijgebrachte vonnis van de Arrondissements Regtbank te Appingedam van den 15 Junij 1845 overweegt deze o. a.:

» dat noch door de invoering van het voormalig Fr. Burgerlijk Wetboek, noch door het Decreet van den 11 Jan. 1814 aan dat *wettig verkregen regt van eigendom door alluvie* eenige atteinte is, of heeft kunnen worden toegebracht,

» omdat men dan, in strijd met alle beginselen van regt en met de uitdrukkelijke bepaling van art. 2 van het afgeschafte Fr. Burg. Wetb. aan de Wet in art. 538, en aan het meer gemeld Decreet eene terugwerkende kracht zoude toekennen.”

Al heeft nu de Regtbank zelve, later in dat zelfde vonnis, de hier door haar gemaakte onderscheiding uit het oog verloren, deze woorden toch doen reeds zien, dat het zoogenaamde jus alluvionis geen verkregen regt is, maar

1) Zie pag. 68 van de kwelderkwestie.

2) Zie de bijlagen no. 122.

eene wijze van eigendomsverkrigging, door welker toepassing, zoolang de wet haar erkent, het regt van eigendom op het door de werking der natuur ontstaande geboren wordt. De Fransche wet dus, door aangaande »lais et relais de la mer" andere bepalingen vast te stellen, heeft geene verkregen regten geschonden, of de wet eene terugwerkende kracht toegekend, integendeel! Zij huldigt het op eene wettige wijze verkregene, maar doet, voor het vervolg dezen *modus acquirendi domini* niet meer erkennende, *jure alluvionis* geene nieuwe regten meer geboren worden.

Dat het hier meer bijzonder omtrent Groningen gezegde in het algemeen geldt, spreekt van zelf, maar aan den anderen kant lijdt het ook geen twijfel, dat in die gewesten, waar vroeger de aanwassen tot de regten van den Princeps behoorden en welke, zooals ons is gebleken, niet zelden en zelfs voor de toekomst uitgegeven of onder bezwarenden titel vervreemd werden, het alzoo van de daartoe bevoegde magt ontleende een verkregen regt was, en dat de Fransche wet, geenszins vreemd aan dergelijke concessien, dit heeft geëerbiedigd. 1) Hier toch was het geene wijze van eigendomsverkrigging waardoor de oever- of strandeigenaar den eigendom der accessoire zaak verkreeg, maar een regt, dat, afgezien van den eigendom van den oever, zoo wel den oevereigenaar als ieder ander kon toegekend worden.

Ik zeide, dat, al naar gelang dat men de zaak beschouwde, de woorden in het 1ste art. van het Decreet verschillend werden uitgelegd, en dat het mij voorkwam, dat men zoowel van zijne verkregene regten op schorren

1) Vergelijk o. a. het reeds aangeh. arrest van Overijssel met het door mij gezegde op pag. 36 en v.

als toekomstigen aanwas moest doen blijken. Het komt mij voor, dat zij, die zoo angstvallig de woorden van art. 1 van het Decreet willen beperken tot schorren of wel tot toekomstigen aanwas, in den waan zijn, dat men waarlijk door niet binnen den in art. 2 gestelden termijn te reclameren, van zijne regten verstoken kon worden. Dit is echter m. i. geenszins het geval.

De Constitutie van 22 Frimaire an VIII 1) volgens art. 70 van het Senatus-Consulte organique van 28 Floréal an XII 2) *acte des Constitutions de l'Empire* genoemd, bepaalde in art. 44: „Le Gouvernement propose les lois, et fait les réglemens nécessaires pour assurer leur exécution.” De keizer had dus niet alleen de wetgevende magt. Hij kon noch de wet daarstellen, noch haar veranderen of uitbreiden, maar zijne bevoegdheid was beperkt tot de regeling harer uitvoering. 3) En slechts als zoodanig is het Decreet te beschouwen, zoo als ten overvloede ook uit het opschrift blijkt, dat de bedoeling was. Mogt welligt de administratieve magt zich van eene poenale sanctie bedienen om de uitvoering harer reglementen te verzekeren, die van art. 2 van het Decreet is buiten de wet. Daar toch wordt bepaald, dat zij, die niet binnen den tijd van één jaar te rekenen van de afkondiging van het Decreet, hunne aanvragen inleveren en hunne regten bewijzen, zonder eenige formaliteit zullen verstoken zijn van die regten. Dit nu kan onmogelijk beschouwd worden als eene regeling van uitvoering der wet, daar het lijnregt in strijd is met art. 545 C. C. waar bepaald wordt, dat slechts in

1) Bull. no. 333.

2) Bull. no. 1.

3) Merlin, Repert. in voce „Decret Imperial”. Vergel. het reeds aangeh. vonnis van de Regtbank te Winschoten.

net openbaar belang iemand tegen eene billijke en voorafgaande schadeloosstelling van zijn' eigendom kan ontzet worden. Ook de wet van 16 Sept. 1807, die in art. 41 de beschikking over de aanwassen aan het Gouvernement opdroeg, voegde daar uitdrukkelijk bij »quant à ceux de ces objets, qui forment propriété publique ou domaniale." De eigendom van particulieren, enz. kon door het Decreet niet van de vervulling van dit voorschrift afhankelijk worden gesteld, en men moest niet van zijne verkregene regten zoowel op schorren als toekomstigen aanwas doen blijken, om te voorkomen, dat men, bij verzuim daarvan, ontzet zou worden van zijnen eigendom, maar alleen om te voldoen aan het voorschrift eener daartoe allezins bevoegde magt, die echter, door zich bepalingen buiten hare bevoegdheid te veroorlooven, geenerlei zekerheid had, dat men gevolg zou geven aan hare bevelen.

Nu behoeft men slechts een' enkelen blik te werpen op den vorigen toestand hier te lande, om te zien, dat het zeer goed mogelijk was, dat op het oogenblik der invoering van het Fransche regt ook reeds bestaande schorren staateigendommen waren. Huldigt nu aan den eenen kant de wet reeds verkregene regten van bijzondere personen, lichamen en gemeenten, aan den anderen kant blijft evenzeer de staat in zijne regten gehandhaafd. Het was dus voor het Gouvernement, aan hetwelk het bestuur en de beschikking over dit alles bij de wet van den 16 Sept. 1807 was opgedragen, van het uiterste belang te weten wat in dezen tot de Domeinen behoorde. Maar — en hier is het zeker niet minder wenschelijk, dat ieder met zekerheid wete, hoever zich zijn eigendom uitstrekt — het kon zich ook voordoen, dat de schorre in den eigen-

dom van particulieren was, doch dat deze ten gevolge van art. 558 C.C., zoo zij geen regt verkregen hadden op toekomstigen aanwas, hunne vaste grenzen aangewezen zagen in het op dat tijdstip bestaande. Het was alzoo en in het belang van den Staat en in dat van particulieren vrij wat verkieslijker om zoo mogelijk voor het vervolg deze grenzen met juistheid vast te stellen, dan later tot de *delimitatie* van zulke schorren en aanwassen te moeten procederen. 1). En hiertoe opende het Decreet een veilige weg, want het blijkt overtuigend uit art. 4, dat men zich geenszins onvoorwaardelijk aan het besluit van den requestmeester behoefde te onderwerpen, maar integendeel zijne regten kon doen gelden voor het Keizerlijk Hof.

Er is dan ook geen enkele reden om wel aan te nemen, dat men eene opgave van de vroeger aan het Domein ontleende regten op toekomstigen aanwas, maar niet van den, hetzij op gelijke wijze, hetzij ten gevolge eener door eenige wet of gewoonte erkende wijze van eigendoms-verkrijging, verkregen eigendom der schorren heeft gevorderd.

Als wij dus uit eene vergelijking van de beide eerste

1) Zeer juist zijn in het a. g. h. Vonnis van Winschoten, wat de ingestelde actie betreft, de woorden, dat „alleen die schorren en aanwassen zouden kunnen worden gerevindicéerd door den Staat, die sedert de invoering van de Cod. Nap. zouden zijn ontstanz, en tot de limitatie van welke schorren en aanwassen in dat geval zou moeten zijn geprocedéerd.” Aan hoevele moeilijkheden het echter onderhevig is om met juistheid te bepalen *wat* in het algemeen op een gegeven tijdstip, en dus ook op dat der invoering van de Fransche Wetgeving, bestond, en *wat* toen nog van het later bestaande toekomstig was, blijkt o. a. uit de onderhandsche acte van dading gevoegd en goedgekeurd bij de wet van den 15 Dec. 1859. (Staatsbl. no. 119.)

titels van het Decreet zien, dat daar, niet zooals in de wet het reeds bestaande tegenover het toekomstige, maar de bedijkte schorren of Polders tegenover het daar buiten gelegene worden gesteld, verschoont ons de stelling, dat het Decreet onder dit laatste zoowel de schorren als den toekomstigen aanwas heeft begrepen, van eene beslissing in een toch nooit uit te maken geschil over de beteekenis der woorden in art. 1 van het Decreet. Als men hierbij slechts in het oog houdt, dat de schorre volgens de wet altijd een reeds bestaande zaak blijft en men dus ook als zoodanig op deze zijne verkregen' regten zal kunnen doen gelden, heeft dit toch niets gevaarlijks, maar zal het onverschillig zijn of men *ex lege* of *titulo* zijnen eigendom bewijze.

Toen nu bij Koninkl. Besluit van den 18 Jan. 1815 no. 20 aan den Raad en de Rekenkamer der Domeinen, het onderzoek bevolen werd der reclamatiën, welke door bezitters van schorren en aanwassen, aan het vorige Gouvernement, ten gevolge van het Decreet 11 Jan. 1811, waren ingediend, tevens met autorisatie van dit Collegie om het regt der reclamanten, die zulks bewezen hadden, te erkennen, hunne ingezondene bewijsstukken terug te zenden, en hun tevens eenen constitutieven titel van hunnen eigendom te verleenen, werd in dezen laatsten doorgaans de reserverende clause gemaakt, dat door zoodanige verklaring geenszins zou kunnen worden verstaan, dat den reclamant eenig regt werd toegekend op zoodanige aanwassen aan derzelver gronden, sedert de promulgatie van het Decreet van 11 Jan. 1811 aangekomen, als waardoor dezelve eene meerdere uitgestrektheid zouden verkregen hebben of in het vervolg zouden verkrijgen.

Kon men, zoo als ons is gebleken, al niet gedwongen

worden om zijne regten te bewijzen, naauwelijks behoef ik te zeggen, dat zulks toch zeer wenschelijk was. Zoo-wel het belang van den Staat, als van bijzondere personen, enz. vorderde, dat ieder zijne regten met zekerheid kende, al ware het dan slechts om zoo veel mogelijk anders ligt onstaande geschillen over de grenzen van deze gronden te voorkomen. Aan den anderen kant behoefde men, om te voren verkregen' regten te behouden, noch een besluit van den rekwestmeester, waarbij men, zooals art. 3 van het Decreet het uitdrukte, zou toegelaten worden, indien de titels niet betwist werden, noch een' constitutieven titel van den Raad en de Rekenkamer. Het waren slechts acten van erkenning, welke wel van de te berde bringing der oorspronkelijke titels konden ontslaan, indien de inhoud dezer laatste daar bepaald in was vermeld, maar zonder welke die titels evenzeer voldoende waren om den eigenaar zijnen eigendom te verzekeren.

Het spreekt van zelf, dat Dr. WESTERHOF 1) c. s. de clausule in deze constitutieve titels ten eenenmale onwettig noemen. Het komt mij echter voor, dat zulks het geval niet is. De Raad en Rekenkamer verklaren eenvoudig, dat zij geen regt toekennen op aanwassen sedert de promulgatie van het Decreet van 11 Jan. 1811 aangekomen. Zij zeggen hierdoor niets meer dan dat zij niet deden, wat zij niet konden doen. Zij mogten geene regten *toekennen*, zoover strekte hun last niet; zij moesten slechts verkregen regten *erkennen*, en indien zij zulks nu met betrekking tot toekomstige aanwassen nalieten, kan men hoogstens zeggen, dat zij hun last niet geheel hebben uitgevoerd. Is het trouwens de bedoeling geweest om alle toekomstige aanwassen te reservéren, zal de niet erkenning,

1) De kwelderkwestie pag. 86.

indien de regten daarop waren bewezen, deze toch niet hebben doen vervallen. Wij hebben boven reeds gezien hoe de Staat, krachtens art. 558 C. C. eigenaar wordende van *de lais et relais de la mer*, ook hierop voor de toekomst verkregene regten moest verbieden. 1) Het verdient nog opmerking dat zij, die geene verkregen' regten voor de toekomst op aanwassen hadden, maar het door alluvie ontstaande, zoolang het bestaande regt dit toeliet, door natrekking verkregen, niet, zoo als in de constitutionele titels wordt gezegd, sedert de promulgatie van het Decreet geen regt meer hadden op het voortaan aan te spoelen land, maar sedert het oogenblik der invoering van den Code Civil, dat voor de verschillende deelen van ons land nog verschillend was.

Ten slotte nog een enkel woord over ons hedendaagsche regt.

In de artikelen 576 en volg. van ons Burg. Wetb. zijn zooveel mogelijk de zaken opgeteld, die aan den Staat behooren.

Art. 24 van de Wet van 29 Dec. 1825 S. B. No. 60 en art. 620 B. W. 1850 noemden hieronder ook *de aanwassen, gorsingen en schorren, door de zee aan de stran-*

1) De Raad en Rekenkamer behoefden echter ook bij de erkenning van den eigendom op bestaande schorren, den toekomstigen aanwas niet te reservéren, die, zoo geen ander hierop eenig regt had verkregen, *ipso jure* van den Staat was. Men vergelyke Zeeland 15 Jan. 1850. Regtsg. Bijbl. 1851. pag. 584 enz., waar de eischer (het Domein) beweerde had, dat zoodanige Resolutie te beschouwen zoude zijn als een voorwaardelijk contract — of dat de gedaagden de questieuse gronden zouden bezitten krachtens die Resolutie.

den en monden van rivieren, alwaar ebbe en vloed gaat, aangespoeld. De uitdrukkelijke bepaling aan het einde van dit art.: „onverminderd het door particuliere personen of gemeenschappen bij titel of bezit verkregen regt op een of ander dier voorwerpen” verzekerde, blijkens eene verklaring der Regering, ook door oude herkomsten bevoorens verkregen regten.

Zij dus, die eenig regt hadden op aanwassen, enz. welke hier tot eigendom van den Staat werden verklaard, zouden dat regt kunnen handhaven, hoe het ook ware verkregen.

De Heer VAN ASCH VAN WIJCK noemde in de Openbare Zitting van de 2de Kamer van 10 Dec. 1823 de verklaring der Regering, dat onder *titel* ook *oude herkomsten* waren begrepen, gegrond, zoo in den aard der zaak, als in den ruimen omvang van het woord *titel*, als zijnde een bewijs van bestaande regten, hetwelk zoowel uit overeenkomsten, als uit oude gewoonten en herkomen kon worden afgeleid. Gaarne maak ik deze woorden tot de mijne, maar vraag tevens, of deze geheele slotbepaling wel noodig ware geweest? Zou een beroep op art. 164 Grondw. 1815 hen, die regt hadden verkregen op aanwassen, vóór dat zij de bestemming hadden verkregen, waarin zij volgens de wet den staat toebehoorden, ook nu niet evenzeer gewaarborgd hebben, als wij dit op grond van art. 2 en 545 G. N. onder het Fransche regt zagen?

Hier was alzoo het Fransche beginsel, al ware dan de werking dier bepaling wat duidelijker omschreven, nog behouden.

Bij art. 14 van het ontwerp van 17 Oct. 1852 werd voorgesteld, dat in art. 620 B. W. 1850 zouden wegvallen de woorden: *de aanwassen, gorsingen en schorren*

door de zee aan de stranden en monden van rivieren, alwaar ebbe en vloed gaat, aangespoeld, en voorts dat het slot van het art. zou gelezen worden, zoo als het thans in ons B. W. is opgenomen. Blijkens de memorie van toelichting heeft de Regering in deze verandering toegestemd. Men meende, dat, hoezeer bij het slot van art. zorg was gedragen voor de regten, welke particuliere personen of gemeenschappen op het eene of andere der aangeduide voorwerpen mogten hebben verkregen, de aanwassen, gorsingen en schorren naar den regel niet konden worden gelijk gesteld met de overige zaken in het art. opgenoemd, welke voorwerpen van dien aard waren, dat zij onmiskenbaar tot 's Lands eigendom behoorden.¹⁾

Wij vinden dus de aanwassen, gorsingen en schorren in dit alzoo gewijzigde art. (thans art. 577 B. W.) niet meer als staatseigendommen vermeld, maar integendeel de oevers van bevaar- en vlotbare stroomen en rivieren, die in art. 558 C. G. niet genoemd werden, als zoodanig opgenomen.

DIEPHUIS zegt op art. 577: „Dic aanwassen, gorsingen en schorren kwamen oudtijds hier te lande ten voordeele van de eigenaars van den oever „en haalt hierbij DR. WESTERHOFF's meergemeld werkje aan. Dat dit trouwens niet geheel juist is voor ons geheele land, hebben wij reeds gezien in het vorige Hoofdstuk. „Art. 538 C. N. „gaat hij voort” had hierin eene verandering gemaakt ten voordeele van den Staat, en een Decreet van 11 Jan. 1811 regelde de werking daarvan hier te lande.” Ook dit komt mij cenigzins te sterk uitgedrukt voor. De wet toch werkte; het Decreet geheel van administratieven aard, kon slechts beoogen zekerheid te erlangen omtrent de

1) VOORDUIN. Gesch. en begins. der Ned. Wetb. III blz. 339 en v.

2) Ned. Burg. regt enz. 3de Deel § 83.

werking van de wet. Als noodwendig gevolg van zijn gevoelen omtrent onze oude regten, verklaart hij, dat men in art. 652 b. B. W. tot het oude regt is teruggekeerd en art. 577 daarom van geene aanwassen spreekt.

Onder de regelen volgens welke wij door natrekking den eigendom eener zaak kunnen verkrijgen, lezen wij in ons B. W. art. 651. „De aanslijkingen en aanwassen, welke natuurlijk, langzamerhand en ongemerkt, aan de landen, bij een loopend water gelegen, aangroeijen, worden *aanspoelingen* genaamd.”

„De aanspoeling komt ten voordeele van de eigenaars van den oever, zonder onderscheid of in den titel van eigendom al of niet melding worde gemaakt van de grootte der landen; behoudens de wetten en verordeningen opzigtelijk voet- en jaagpaden.”

Art. 652. „De bij het tweede lid van het vorige art. gemaakte bepaling is ook toepasselijk op aanspoelingen, welke aan de oevers van bevaarbare meeren plaats hebben.”

„Dezelfde bepaling is eindelijk ook toepasselijk op aanwassen, gorsingen en schorren, door de zee aan de stranden en aan de oevers der rivieren, alwaar ebbe en vloed gaat, aangespoeld, hetzij de oever aan den staat, of wel aan bijzondere personen of gemeenschappen, toebehoort.”

Art. 653. „Aanspoeling heeft geen plaats ten aanzien van vijvers.”

Het eerste dezer artikelen is bijna geheel gelijkloidend met art. 21 van het ontwerp van 24 Oct. 1823. Het eenigste verschil van eenig belang is, dat het woord *natuurlijk* hier niet gevonden werd, en zulks eerst later bij de nieuwe redactie op verlangen van eenige afdeelingen vóór het woord *langzamerhand* werd gesteld, ten einde

alle ongelegenheden te weren, welke uit het bevorderen van aanwas door aangelegde kribben, rijswerken, enz. zouden kunnen ontstaan. 1)

Deze natrekking heeft plaats ten voordeele van den oevereigenaar, wanneer de landen aan een loopend water zijn gelegen, onverschillig of dat bevaarbaar is of niet. 2)

Hoewel nu de vermelding eener maat in den titel geenszins het vermoeden insluit, dat zoodanige landen „*ad mensuram*” zouden bezeten worden, moet men echter niet uit het oog verliezen, dat bij ons de Staat, niet zooals onder de Code Civil het vermoeden van oevereigenaar te zijn tegen, maar voor zich heeft. 3)

Het ontwerp van 24 Oct. 1823 sprak van *grootte* bevaarbare meeren. Daar bij de nieuwe redactie het woord *grootte*, als onbepaald en betrekkelijk zijnde, is weggelaten, spreekt ons art. 652 slechts van *bevaarbare*. 4) Hieruit zegt DIEPHUIS, volgt, dat ook naar onze wet aan geene aanspoeling aan de oevers van onbevaarbare meren, evenmin als bij vijvers, te denken valt, waardoor de eigenaren der aanliggende landen zouden bevoordceld worden. Dit rust niet enkel op een argumentum a contrario; de bepaling toch ten aanzien van bevaarbare meren is zelve reeds eene uitzondering op den regel van art 651, waar van loopend water wordt gesproken, en die uitzondering mag niet worden uitgebreid.

In art. 692 B. W. 1830 vond men het 2de lid van

1) VOORDUIN t. a. p. blz. 452, 453 en aldaar op bladz. 433 Nicolai Vergel. DIEPHUIS t. a. p. § 355.

2) Vergel. art. 556 Cod. Civ.

3) Vergel. art. 538 C. C. met art. 577 B. W. Zie in tegengestelden zin een Arrest van de Hooge Raad van 18 Sept. 1857. Weekbl. van het Regt No. 1890.

4) Vergel. art. 558 Cod. Civ.

ons art. 652 niet. Eerst bij art. 11 der wet van 29 Maart 1833, S. B. No. 10 werd bepaald het er bij te voegen. Nu was, blijkens de memorie van toelichting (1833) art. 692 B. W. ten aanzien van de aanwassen, gorsingen en schorren, zoodanig aangevuld, als bij art. 577 is ontwikkeld. 1)

Evenmin als in het Fransche regt vinden wij ook in ons B. W. een' regel volgens welken de aanwas aan de nevens elkander liggende landen moet verdeeld worden. Ook hier hebben wij dus te letten op de uitgestrektheid der landen aan den oever, zonder dat de binnenwaartsche rigting der afscheiding dier landen iets kan afdoen. 2)

Den 6^{den} Junij 1840 werd de Wet omtrent den vrijdom van lasten, ter zake van landontgingen en landverbeteringen afgekondigd 3.) Zij bevat bepalingen, die tot bijzondere aanmoediging moeten verstrekken van hen, die in het algemeen landverbeteringen door ontginning, droogmaking, indijking enz. willen ondernemen, en bepaalt in art. 10 dat er geene verhooging van aanslag zal plaats hebben, dan na twintig jaren wegens de tegen de zee, of tegen de vrij in zee uitstroomende rivieren ingedijkte binnengronden, als :

- a. Uiterwaarden, buitendijksche grienden, rijs- of twijgvelden ;
- b. Kwelderlanden , gorsen ;
- c. Schorren , aanwassen , platen en stranden , of an-

1) VOORDUIN t. a. p. blz. 453. 454.

2) Vergel. DIERHUIS t. a. p. § 366.

3) S. B. No 17.

dere daarmede gelijkstaande buitenlanden of gronden als boven. 1)

Om niet in herhalingen te vervallen, verwijs ik eenvoudig naar het door mij op pag. 39 en v. gezegde, dat ook hier *mutatis mutandis* toepasselijk is.

1) Vergel. de Wetten van den 16 van Grasmaand 1809, 3 Frimaire an VII, 23 Dec. 1823 (S. B. no. 57) 28 Maart (S. B. no. 8.)

STELLINGEN.

I.

L. 13 § 4. Dig. de Hered. instit. (28.5) derogatum non est L. 23 pr. Cod. de legat. (6.37)

II.

Etiam jure Romano certa regula constituenda fuisset, ut insula ab alluvione discerneretur.

III.

Zelfs indien men met Prof. van Hall (Handl. I. § 27.1) aanneemt, dat men in het Wetb. Nap. ing. v. h. Koningrijk Holland zoeken moet, wat Koning Lode-

wijk als tot het *Burgerlijk Regt* *betrekkelijk* beschouwde, komen de aanwassen aan zee door natrekking aan den eigenaar van het strand.

IV.

In Holland en Zeeland was het regt op aanwassen geenszins onzeker.

V.

Art. 2. Code Civil vergeleken met art. 538 strijden volstrekt niet in de toepassing op ons land.

VI.

De slotbepaling van art. 577 B. W. „*onverminderd de door titel of bezit verkregen regten van bijzondere personen of gemeenschappen*” is overtollig.

VII.

Art. 1743 Code Civil is te verkiezen boven art. 1612 Burg. Wetb.

VIII.

Stichtingen vallen onder de termen van art. 1690 Burg. Wetb.

IX.

Art. 813. W. v. K. is toepasselijk in de gevallen bij art. 777 voorzien.

X.

Het ware wenschelijk, dat art. 253 in het Wetb. van Burg. Regtsv. niet gevonden werd.

XI.

De woorden van art. 2 van het Keizerlijk Decreet van 11 Jan. 1811 „*seront déchés de leurs droits sans nulle formalité préalable, si, dans le délai d'un an, à compter de la publication du présent décret, ils ne forment leur demande et ne justifient de ces droits*” moeten als niet geschreven beschouwd worden.

XII.

Ongrondwettige voorschriften mogen door den regter niet worden toegepast.

XIII.

De algemeene regelen van art. 59 en 60 C. P. gelden niet voor complicité bij bedriegelijke bankbreuk.

XIV.

Niemand kan volgens de wet van 10 Mei 1837, als bankbreukige gestraft worden, zoo hij niet vooraf door den Burg. regter in staat van faillissement is verklaard.

XV.

Aan de beklemming komt als pachtstelsel eene eerste plaats toe, en als zoodanig zou hare uitbreiding wenschelijk zijn.

XVI.

Krediet is geen kapitaal.

XVII.

Ten onregte zegt Say (Cours complet, Paris 1852, T. II. pag. 494): „La statistique n'est pas proprement une science.”